

ეპირეუდი

New ახალი

საქართველო

ISSN 1987-8729

სამეცნიერო-საინჟინერო ჟურნალი

№1 (57), იანვარი, 2016

2016

WORLD TECHNIC
მსოფლიო ტექნიკა

www.worldtechnic.ge info@worldtechnic.ge

☎ 2 90 50 00 2 18 18 81

გილოცავთ
შობს-ახალ წელს!
Merry Christmas and
Happy New Year!

VALTRA

YOUR
WORKING
MACHINE

მთა ადგილმშენი

მედიკ ვარკვაძე

ვადაურის ვარკვაძე

ივანე მადარაძე

[Signature]

[Signature]

[Signature]

ნათელა ვარკვაძე

ქეთევან ქეთათყეაძე

ვანდარაძე

[Signature]

მადარაძე

[Signature]

მთა მადარაძე

ნათელა მადარაძე

ქათამაძე

[Signature]

ნათელა მადარაძე

მთა მადარაძე

ვადაურის

ქათამაძე

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

უფრო ნაზი ვიდრე მწველავის ხელები

ჯერ კიდევ ხელით წველით?

დელავალის (DeLaval) მობილური გადასატანი სწველი დანადგარი

მოდელი MMU11

მოდელი MMU12

მოდელი MMU22

დელავალის (DeLaval) მობილური გადასატანი სწველი დანადგარი

ის რაც თქვენ გჭირდებათ:

- შეგიძლიათ მოწველოთ 1-დან 16 ძროხამდე
- გაგიოლებთ შრომას
- იცავს ცურის ჯანმრთელობას
- ზრდის მონაწველი რძის რაოდენობას და ხარისხს
- იოლი მოსახმარია

კომპანია დელავალის ოფიციალური დილერი საქართველოში

WORLD TECHNIC
მსოფლიო ტექნიკა

www.worldtechnic.ge E-mail: info@worldtechnic.ge
 ☎ 2 90 50 00; 2 18 18 81

ტექნიკური დანახარები

მოდელი	MMU11	MMU12	MMU22
სწველი ნაწილების რაოდენობა	1	2	2
ბიდონების რაოდენობა (უფანგავი ფოლადი ტევადობა 25ლ.)	1	1	2
ბიდონების საერთო ტევადობა	25	25	50
რამდენი ძროხის მოწველა შეუძლია ერთ საათში	8	16	16
ცარიელი დანადგარის წონა (კგ.)	67	73	82
სიგრძე/სიგანე/სიმაღლე (მმ.)	1200/520/930	1200/520/930	1200/695/930
ვაკუუმის ტუმბოს წარმადობა (ლ./წთ.)	170	170	170
ძრავის სიმძლავრე (კვტ.)	0.75	0.75	0.75

თქვენი ყოველდღიური საიმედო დამხმარე

ახალი აგრარული საქართველო
AKHALI AGRARULI SAQARTVELO

(New Agrarian Georgia)
ყოველთვიური სამეცნიერო-საინფორმაციო ჟურნალი.

Monthly scientific-informative magazine
იანვარი, 2016 წელი.

№1 (57)

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა მაჭარაშვილი (მთ. რედაქტორი),
ნუგზარ ებანიძე, რეზო ჯაბინძე, მიხეილ
სოხაძე, თამარ სანიკიძე, ნოდარ ბრეგვაძე,
ბექა ვინაშვილი, გიორგი ბარისაშვილი
(მეცნიერება-მედიცინის რედაქციის
რედაქტორი), თამთა გუგუშვილი (ინგლ.
კერს. რედაქტორი).

editor of English version Tamta Gugushvili

სამეცნიერო საბჭო:

აკადემიკოსები, მეცნიერებათა
დოქტორები, პროფესორები:
რევაზ მახარობლიძე (თაქვლომარე),
გურამ ალექსიძე, ზაურ ფუტყარაძე,
ნოდარ ჩხარტიშვილი, ნუგზარ ებანიძე,
პაატა კოლუაშვილი, ელგუჯა შაფაქიძე,
შოთა ჭალაგანიძე, ზვიად ბრეგვაძე,
ელგუჯა გუგუშვილი, გოგოლა მარგველაშვილი,
ანა გულბანი, ლევან უჯმაჯურიძე, ზაურ
ჯულუხიძე, ზურაბ ჯიხიძე, ქრისტო
კახნიაშვილი, ადოლ ტყემელაშვილი, ნატო
კაკაბაძე, კუკური ძერია, კახა ლაშვი, ჯემალ
კაციტაძე, ნუგზარ სარჯვლაძე, თენგიზ
ყურაშვილი, ზურაბ ლოლაძე, კობა კობლაძე.

გამომცემელი:

„აგრარული სექტორის
კომპანიების ასოციაცია“ (ასკა);
Association of Agrarian Sector Companies (ASCA).
საქართველოს რეგიონული ეკონომიკური
პრიორიტეტების კვლევითი ცენტრი „რეგიონია“;
Regionica — Georgian Research Center for Regional
Economic Priorities.

რედაქციის მისამართი:

თბილისი (0114), გორგასლის ქ. № 51/53
ტელ/თელ: +995 (032) 2 90-50-00
599 16-18-31

Tbilisi (0114), Gorgasali str. №51/53
www.regionica.org/journal.html

ელ-ფოსტა: agroasca@gmail.com

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

„ივერიელი“
(ციფრული ბიბლიოთეკა)

www.dspace.nplg.gov.ge

ახალი აგრარული საქართველო

დააკაბდონა გიორგი მაისურაძემ

ჟურნალი ხელმძღვანელობს
თავისუფალი პრესის პრინციპით.
The journal acts in accordance with
the principles of free press.

© საავტორო უფლება დაცულია.
All rights reserved.

რეფერირებადია 2011 წლიდან

დაიბეჭდა შპს „გამომცემლობა გრიფონში“

WORLD TECHNIC
საერთო ტექნიკა
www.worldtechnic.ge

როგორი წაიკითხათ:

5

სოფლის მეურნეობა აჭარაში - 2015

სოფლის მეურნეობის დარგი, როგორც მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით, ასევე რეგიონში წლების განმავლობაში კრიზისულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რაც გამომწვეული იყო დარგისადმი არასათანადო დამოკიდებულებით.

19

სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტის ოთხი ხერხი

საკვების გლობალური წარმოების სტრუქტურის საფუძველზე მეცნიერებმა ჩამოაყალიბეს მოსალოდნელი სასურსათო პრობლემის გადანყვეტის ოთხი მიმართულება.

31

იმარული ცხვრის მოყვანის ეფექტურობა ზემო იმარეთის მთიან რაიონებში

იმერული ცხვრის ხორცს არა აქვს სხვა ჯიშის ცხვრებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური სუნი და საუკეთესო კულინარული თვისებებით ხასიათდება.

4

რას გავლენას ახდენს მთაპრობა ფარმაცევტის ფუნქციონირებაზე, მთი უკეთესი დარგისთვის

13

საქართველოს მოსახლეობისათვის დადგენილი არაადაქვავური საარსებო მინიმუმის შესახებ

16

საქართველოში კაკლის ინტენსიური გადამამუშავების პოტენციალი

17

ჩინის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმძღვანელო პროგრამის მხარდასაჭერად

20

განვლილი 2015 წელი ქართულ მეღვინეობაში

22

მევენახეობა-მეღვინეობა აჭარაში

25

„ნიდაგის როლი ბიოსფეროში და ადამიანის სიცოცხლეში“

28

АГРОБИОЛОГИЧНЕ ФОРМУВАННЯ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ФАКТОРІВ ТЕХНОЛОГІЇ

34

უნიკალურ საშობაო მცენარე უზენაესიან სხვადასხვადას ბათუმის ან საშობაო მარსკვლავს, რძინას და მარსკვლავს უმრავლესად

34

მეცნიერება უკეთესი ზრდისა და ხილის წარმოების ინოვაციური გზის ძიება

რას გავლენას ახდენს მთავრობის ფარგლის ფული რეაქციას, მით უკეთესი დარგისთვის

თავილისი (GBC) – სოფლის მეურნეობის განვითარება მთავრობის პრიორიტეტია. აქვს საკმაოდ დიდი ბიზნესის განვითარებაში ამ მიმართულებით არაერთი პროექტი ხორციელდება და მასშტაბური თანხებიც იხარჯება.

რამდენად სწორია მთავრობის მიერ გატარებული პოლიტიკა სოფლის მეურნეობის მიმართულებით, რა ხარვეზებია და რა შენიშვნები აქვთ დარგში მომუშავე სპეციალისტებს ჯორჯიან ბიზნეს „კონსალტინგმა“ – GBC-იმ კომენტარის გაკეთება „აგრარული უნივერსიტეტის საცდელი ბაზების“ დირექტორს ვალერი ამირანაშვილს სთხოვა.

– როგორ შეაფასებთ მთავრობის პოლიტიკას აგროსექტორში?

– პირველ რიგში რაც უნდა აღინიშნოს ისაა, რომ ბოლო წლების მთავრობის აგრესიულმა პოლიტიკამ ბევრ მოქალაქეს მისცა სტიმული აგრო-ბიზნესში ჩართულიყო. გამოჩნდა, რომ ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის დარგი არსებობს და ვითარდება. ამასთან, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პიარ-აქტივობაც სხვა სამინისტროებისგან გამოირჩეოდა.

რაც შეეხება კონკრეტულ პროექტებს, ორს გამოვყოფდი: სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის შექმნას და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს საქმიანობას. ეს პროექტები, ვფიქრობ, დადებითად იმოქმედებს სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე.

რაც შეეხება სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტოს, ბოლო 2-3 წლის განმავლობაში სააგენტოს პროექტებით ბევრმა ფერმერმა ისარგებლა, თუმცა, გრძელვადიან

პერიოდში ჩვენ იმ ეფექტს ვერ მივიღებთ, რასაც ამ პროექტებიდან მთავრობა ელოდება, რადგან ზოგადად სახელმწიფო ფერმერსა თუ გლეხს თანხებს არ უნდა ჩუქნიდეს. ამას მხოლოდ უარყოფითი შედეგი მოაქვს.

განსაკუთრებით უარყოფითად ვაფასებ და საერთოდაც ნეგატიურად ვაფასებ მდგომარეობას ის ასობით მილიონი ლარი, რაც მცირემიწიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტის განხორციელებაში დაიხარჯა. მესმის, რომ მთავრობას სურდა დარგის სტიმულირება, მაგრამ იმ ფინანსური რესურსით, რაც მთავრობამ პროექტების მართვის სააგენტოს მიმართებით დახარჯა, დარგისთვის გაცილებით ეფექტიანი პროექტების განხორციელება შეიძლებოდა.

– ახალმა პრემიერ-მინისტრმა უკვე განაცხადა, რომ მთავრობა სუბსიდირების ეტაპიდან გამოსვლას დაინიშნებს და თანხებს სხვა მიმართულებით გადაამისამართებს. ეთანხმებით ამ პოზიციას?

– მისასალმებელია პრემიერ კვირიკაშვილის განცხადება, რადგან რაც უფრო დროულად შეწყვეტს მთავრობა ფულის გაჩუქებას და სუბსიდირებას, მით უკეთესი იქნება დარგისთვის. სუბსიდირებაზე გამოყოფილი თანხები დროულად უნდა იქნას მიმართული ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე, საექსპორტო ბაზრის

ათვისებისკენ, თანამედროვე ტექნოლოგიების იმპორტზე და დარგში ცოდნის გაღრმავებაზე.

– ნანილობრივ უკვე ახსენეთ საით უნდა იყოს მიმართული მთავრობის ძალისხმევა, თუმცა, უფრო კონკრეტულად რა დახმარება სჭირდება ფერმერს?

– ზოგადად სახელმწიფო თავად არ უნდა ერეოდეს ბიზნესში. ის უნდა ქმნიდეს პირობებს დარგის განვითარებისთვის. სამ მიმართულებას გამოვყოფ: 1. სახელმწიფომ უნდა იმუშაოს სოფლის მეურნეობაში რისკების მინიმიზაციის მიმართულებით. რისკებისგან რომ მაქსიმალურად დაზღვეული იყოს, ამაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კომპონენტად ცოდნა და გამოცდილება მიმაჩნია. მნიშვნელოვანი თანხა უნდა იხარჯებოდეს განათლებაზე და თანამედროვე აგრო-ტექნოლოგიური მიღწევების იმპორტზე ისეთი ქვეყნებიდან, როგორცაა მაგალითად ისრაელი, ჰოლანდია, აშშ. აუცილებელია გადაამზადდნენ სპეციალისტები, რომელთა ნაკლებობაა ქვეყანაში.

2. უნდა მოეწყოს შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, როგორცაა საირიგაციო სისტემა, სადრენაჟე სისტემა, ქარსაცავი ზოლების აღდგენა-გაშენება და სხვა ძალიან ბევრი. ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე ყველაზე დიდი თანხა უნდა იხარჯებოდეს, რაც დარგის განვითარების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა.

3. მნიშვნელოვანია, რომ საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტებისთვის აგროსფერო საინტერესო გახდეს. დღეს ბანკებისთვის, სადაზღვევო კომპანიებისთვის ყველაზე რისკიანი სფერო სწორედ აგრობიზნესია. მთავარია, საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტებმა აგრობიზნესს არ შეხედონ როგორც ყველაზე რისკიან ბიზნესს. ასეთი დამოკიდებულება აძვირებს მათ ფულს, რაც გამოიხატება მაღალ საპროცენტო განაკვეთებში და უძრავი ქონებით უზრუნველყოფის ძალიან მძიმე პირობებში.

ეს 3 მიმართულება ერთმანეთზეა გადაჯაჭვული და, ჩემი აზრით, ისინი სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საქმიანობის ძირითად მიმართულებას უნდა წარმოადგენდეს.

GBC

სოფლის მეურნეობა აჭარაში - 2015

საქართველოს მოსახლეობა 2014 წლის 5 ნოემბრის მდგომარეობით 3 729 635 კაცს შეადგინს. აქედან ქალაქის მოსახლეობა – 2 140 126 კაცს, სოლო სოფლის მოსახლეობა – 1 589 509 კაცს, ანუ სოფლის მოსახლეობა მთლიანი მოსახლეობის 42.6% შეადგინს.

აჭარის რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობა შეადგენს 396.6 ათას კაცს, რაც საქართველოს მოსახლეობის 11 % -ია. აქედან აჭარის რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობიდან ქალა-

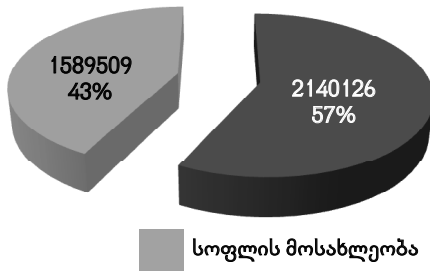
ვით, სოფლის მეურნეობის დარგში განხორციელებული ღონისძიებების ანალიზით, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი პერსპექტივებით, გასატარებელ ღონისძიებათა სწორი

ლია 21,8 ათასი ჰა (29.9%). შესაბამისად, მიწის სარეფორმო სამუშაოები არასრულად, გაუმართლებელი გაჭიანურებით და ნელი ტემპით წარიმართა.

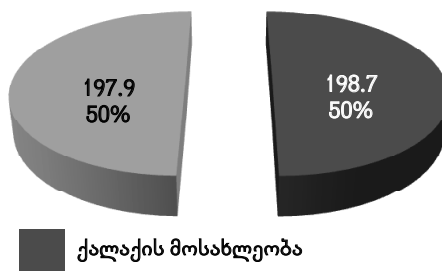
აღნიშნული საკითხის საბოლოოდ მოწესრიგების მიზნით, როგორც რეგიონის ასევე საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან მიმდინარეობს შესაბამისი წინადადებების დამუშავება.

სოფლის მეურნეობის დარგი, როგორც მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით, ასევე რეგიონში წლების განმავლობაში კრიზისულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რაც გამომწვეული იყო დარგისადმი არასათა-

სულ საქართველოში სოფლად და ქალაქად მცხოვრები მოსახლეობის თანაფარდობა

სურ № 1 აჭარის რეგიონში ქალაქად და სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის თანაფარდობა

ქად მცხოვრებთა რაოდენობა შეადგენს 198.7 ათასკაცს, ხოლო სოფლის მოსახლეობა – 197.9 ათას კაცს. შესაბამისად, სოფლის მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი რეგიონის მთლიანი მოსახლეობის 49.9% შეადგენს (სურ №1).

საქართველოს და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროების სტრატეგიული გეგმები დაფუძნებულია ქვეყანაში შრომითი რესურსების გადანაწილებით შექმნილი რეალობის, დარგის განვითარებისათვის გამოუყენებელი პოტენციალის ამოქმედების, საერთაშორისო და ადგილობრივი ბაზრის კონიუნქტურისა და თანამედროვე გამოწვევების გათვალისწინებით.

რაციონალური გამოყენების გზით სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვაში ბუნებრივი რესურსების ჩართ-

დაგეგმვა-განხორციელებით უზრუნველყოფილი იქნება სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარება.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მუნიციპალიტეტების მიხედვით მიწის ფონდის გადანაწილება, თანაფარდობა და კატეგორიების მიხედვით დაყოფა მოცემულია ცხრილში №1 (ათას ჰა-ში).

როგორც ვხედავთ აჭარის რეგიონის მიწის ფონდიდან სასოფლო-სამეურნეო სავარგული მხოლოდ 25%, ანუ 72.9 ათასი ჰექტარია, რომელიც თავის მხრივ სახეობების მიხედვით იყოფა (ცხრ. №2).

ავტონომიურ რესპუბლიკაში 2004 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 72,9 ათასი ჰა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებიდან 53 110 კომლზე (ოჯახზე), არსებული საკარმიდამო ნაკვეთების ჩათვლით, კერძო საკუთრებაში რეფორმით გადაცემუ-

ცხრილი №1

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მიწის ფონდი მუნიციპალიტეტების მიხედვით

მუნიციპალიტეტი	%	ათასი ჰა
ქობულეთი	25	71.2
ქედა	16	45.2
ბათუმი	2	6.5
შუახევი	20	58.8
ხელვაჩაური	13	37.3
ხულო	24	71

სულ მიწის ფონდი (ათასი ჰა)

მუნიციპალიტეტი	%	ათასი ჰა
სას.სამ. სავარგული	25	72.9
მინდორსაც. ზოლი	0	0.7
წყლები	1	3.2
გზები	1	3.4
ტყეები	61	177.5
ბუჩქნარი	3	8.8
ჭაობები	1	0.8
შენობები	2	4.5
სხვა დანარჩენი	6	18.2

ცხრილი №2

სასოფლო-სამეურნეო სამარბულების თანაფარდობა სახეობების მიხედვით

მუნიციპალიტეტი	%	ათასი ჰა
საძოვარი	52	37.8
ნასვენნი	2	1.7
სათიბი	10	7.2
მრ. წლ. ნარგავი	22	15.9
სახნავი	14	10.3

ნადო დამოკიდებულებით. შედეგად სასოფლო-სამეურნეო წარმოება არარენტაბელურ დარგად გადაიქცა, მკვეთრად შემცირდა მოსახლეობის ინტერესი სოფლის მეურნეობისადმი, ქვეყნის შიდა ბაზარი გაჯერებული იქნა იმპორტირებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებით.

მეურნეობის დარგის განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით, მოიცავს ფერმერთა და აგრომენარმეთა ინფორმირებულობას, კონსულტირებას, სახელმწიფო და საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული პროექტების განხორციელებას.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით 2013-2015 წლებში საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიცირებით საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული არაერთი პროექტი განხორციელდა, მათ შორის აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში. კერძოდ:

ცხრილი №3

№	ქვეპროგრამის დასახელება	წელი	ბენეფიციართა რ-ბა	მიღებული სარგებელი (ათასი ლარი)	დამუშავებული მიწის ფართობი (ჰა)
1	2	3	4	5	6
1	მცირემინიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობა	2013	50828	7412.3	1494
		2014	62573	4495.5	1482
		2015	62796	2960.0	1183
		სულ	-	14867.8	-

ცივით, წლების განმავლობაში არ მომხდარა ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, რაც უზრუნველყოფდა კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოებას. ყოველივე ამის შედეგი აისახა სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. გაიზარდა სოფლიდან შრომისუნარიანი მოსახლეობის მიგრაციის პროცესი. უფრო მეტიც, შრომითი რესურსი მიიმართა მეზობელ ქვეყნებში, სადაც მათი უმრავლესობა განუვლი შრომისადმი არაადეკვატური ანაზღაურების პირობებში მუშაობს, ხოლო დახარჯული შრომა ქვეყნის დოვლათის შექმნის პროცესს არ ემსახურება.

ქვეყნის ხელისუფლება ახალი გამოწვევების წინაშე დადგა. მკვეთრად შეიცვალა დამოკიდებულება სოფლის მეურნეობის დარგისადმი. თუმცა, დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მისი კრიზისიდან გამოყვანის პროცესი შედარებით ხანგრძლივია, ვინაიდან განხორციელებული ღონისძიებები და განუვლი დანახარჯები შედეგზე წლების შემდეგ აისახება. აღნიშნულის გათვალისწინებით დაგეგმილია კომპლექსურ ღონისძიებათა თანმიმდევრული განხორციელების ეტაპები, რაც სოფლის

მცირემინიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობა, რომლის ფარგლებში ბენეფიციარები სარგებელს ლეზულობენ სასოფლო-სამეურნეო (ხვნის) ბარათ „აგრობარათზე“ დარიცხული ქულების სახით. ხვნის ბარათი გამოიყენება ერთწლიანი კულტურებისათვის განკუთვნილ მიწის ნაკვეთზე ხვნის სამუშაოების საწარმოებლად.

სულ 2013-2015 წლებში აჭარის რეგიონის ფერმერებმა პროექტის ფარგლებში მიიღეს 14 867,8 ათასი ლარის სარგებელი. პროექტის ფარგლებში ყოველწლიურად საშუალოდ 60 ათასზე მეტი ფერმერი იყო ჩართული, ხოლო ყოველწლიურად საშუალოდ 1400 ჰა-ზე მეტი მიწის ფართობი დაიხნა (ცხრ. №3).

შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი – ინიცირებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ 2013 წლის 27 მარტიდან, რომელიც მსესხებელისათვის არაუმეტეს 3%-ს შეადგენს. სესხის მომსახურებისათვის გადასახდელი საპროცენტო თანხის თანადაფინანსებას უზრუნველყოფს ა(ა)იპ „სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო“ ბენეფიციართან შეთანხმების საფუძველზე.

პროექტში მონაწილე საფინანსო ორგანიზაციები არიან: „ბაზისბანკი“, თიბისი ბანკი, ბანკი კონსტანტა, კორსტანდარტ ბანკი, მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია კრედო, ლიბერთი ბანკი, პაშა ბანკი, პროგრეს ბანკი, პროკრედიტ ბანკი, ბანკი რესპუბლიკა, საქართველოს ბანკი, ბანკი ქართუ, ხალიკ ბანკი, კაპიტალ ბანკი (ყოფილი ინვესტ ბანკი) და აზერბაიჯანის საერთაშორისო განვითარების ბანკი.

სულ აჭარის რეგიონში დაფინანსებულია 9 ახალი საწარმო (შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტით – 7 საწარმო, აწარმოე საქართველოში პროგრამის ფარგლებში – 1 საწარმო, გადამმუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტით – 1 საწარმო).

საბრუნავი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში აჭარის რეგიონში 32 შემთხვევაში გაცემულია 2 236.9 ათასი ლარი.

ძირითადი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში აჭარის რეგიონში 52 შემთხვევაში გაცემულია 13 988.4 ათასი ლარი (რიგ შემთხვევებში სესხი გაცემულია აშშ დოლარში. ზემოთ მითითებული მაჩვენებელი

ცხრილი №4

შეღავათიანი აგროკრედიტის პროგრამა

პროექტით სულ გაცემულია 86 კრედიტი 16 225,4 ათასი ლარი (1 USD = 2,4074)

საბრუნავი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხები დარგების შესაბამისად (ათასი ლარი)

მუნიციპალიტეტი	ათასი ჰა
მესაქონლეობა	378
მებაღეობა	5
შერეული მემც./მეც	10
მეფუტკერობა	30
შერეული მეცხოველეობა	6.8
მეფრინველეობა	10
შერეული	23.5
მეთევზეობა	97
მებოსტნეობა	105
მანდარინის რეალიზაცია	1570.7
სულ – 2236.9 ათასი ლარი	

ძირითადი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხები დარგების მიხედვით (ათასი ლარი)

საწარმოები	ათასი ჰა
გადამამუშავებელი საწარმოები	9779.3
ინფრასტრუქტურ. საწარმოები	1651.4
პირველადი საწარმოები	2557.7
სულ – 13 988.4 ათასი ლარი	

გადამამუშავებელი საწარმოები

საწარმოები	ათასი ლარი
ლენის წარმოება	1444.4
თამბაქოს წარმოება	72.2
ხილის გადამამუშავება	6943.4
რძის გადამამუშავება	139.6
ჩაის წარმოება	1179.6
სულ – 9779.3 ათასი ლარი	

ინფრასტრუქტურული საწარმოები

საწარმოები	ათასი ლ.
პროდუქტის შესანახი მაცივრები	1144.4
პროდუქტის შესანახი საწყობები	207
სულ – 1651.4 ათასი ლარი	

პირველადი საწარმოები

საწარმოები	ათასი ლარი
მესაქონლეობა	351.1
მეთევზეობა	1107.1
მეფრინველეობა	200
მეფუტკრეობა	48.2
სასათბურე მეურნეობა	480.2
მებაღეობა	10
შერეული მემც/მეც	361.1
სულ – 2257.7 ათასი ლარი	

სულ გაცემული სესხები მუნიციპალიტეტების მიხედვით

მუნიციპალიტეტები	ათასი ლარი
ბათუმი	3376.5
ქობულეთი	8783.6
ხელვაჩაური	782.5
ქედა	2929.3
შუახევი	175.2
ხულო	178.3
სულ – 16225.4 ათასი ლარი	

გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის ფარგლებში გაცემულია 400 000 აშშ დოლარი ხილის გადამამუშავებელი საწარმოსათვის

სამრეწველო მანდარინის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებში საქართველოს მთავრობამ 2014-2015 წლებისათვის მიიღო გადაწყვეტილება მანდარინის მო-

სურ № 2

აგროდაზღვევის პროგრამა (2014-2015წწ.)

12060	26943	3583	1944.5
-------	-------	------	--------

- გაცემული პოლისები
- დაზღვეული სას.სამ კულტურების ღირებულება (ათასი ლ.)
- დაზღვეული მიწის ფართობი
- სუბსიდიის თანხა (ათასი ლ.)

წარმოდგენილია ლარებში კურსით – 1 აშშ დოლარი = 2.4074 ლარი).

საბრუნავი საშუალებებისა და ძირითადი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში აჭარის რეგიონში პირველად საწარმოებზე გაცემული სესხების დარგების მიხედვით პროცენტული გადანაწილება დიაგრამაზე შემდეგ სურათს იძლევა (ცხრ. №4).

როგორც ვხედავთ, პირველად საწარმოებზე საბრუნავი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხებიდან ჭარბობს ციტრუსის რეალიზაციის ხელშეწყობის მიზნით გაცემული სესხები. შემდეგ მოდიან მესაქონლეობა და მებაღეობა, რაც დარგობრივი მიმართულებებით განვითარების ერთგვარი ბარომეტრია, თუმცა, ასევე მეთევზეობა, მეფრინველეობა, მეფუტკრეობა და სხვა მიმართულებები, ვფიქრობთ რეგიონისათვის არანაკლებ საინტერესოა განვითარების პოტენციალის გათვალისწინებით.

ძირითადი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხებიდან გადამამუშავებელ საწარმოებზე გაცემულია 70%, რაც 9.8 მლნ ლარს უახლოვდება. 18.3% ანუ 2.6 მლნ ლარი მიმართულია პირველადი საწარმოების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, ხოლო 11.8% ანუ 1.6 მლნ. ლარი – ინფრასტრუქტურული საწარმოების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით.

ძირითადი საშუალებების კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხები საწარმოო დანიშნულებისა და რეგიონის მუნიციპალიტეტების მიხედვით წარმოდგენილია ცხრილში №5.

მონაცემების თანახმად, აღნიშნული კომპონენტის ფარგლებში გაცემული სესხებიდან 71 % ანუ 6943.4 ათასი ლარი ხილის გადამამუშავების სფეროში ინვესტირდება, ხოლო დარჩენილი 29%-დან ლენის წარმოებაზე მიმართულია 14.8 % ანუ 1.444,4 ათასი ლარი, ჩაის წარმოებაზე – 12% ანუ 1179.6 ათასი ლარი, ხოლო 2.2% ანუ 211.8 ათას ლარზე მეტი – რძის გადამამუშავებასა და თამბაქოს წარმოებაზე. გადამამუშავებელ წარმოებაზე გაცემული სესხის 97% -ზე მეტი მიმართულია მრავალწლიანი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნაყოფის გადამამუშავების მიზნით. აღნიშნული კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს ამ მიმართუ-

ლებით პირველადი წარმოების (მრავალწლიანი კულტურების გაშენების) განვითარების უპირატეს მიზანშეწონილობას.

ამავე კომპონენტის ფარგლებში ინფრასტრუქტურის მიმართულებით გაცემულია 1 651.4 ათასი ლარი. მათ შორის პროდუქციის შესანახი საწყობებისათვის – 207 ათასი ლარი, ხოლო პროდუქციის შესანახი მაცივრებისათვის – 1 144.4 ათასი ლარი.

გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის ფარგლებში აჭარის რეგიონში დამტკიცებულია 1 პროექტი (ხილის გადამამუშავება), რომლის ჯამური თანხა 1 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს. აქედან სახელმწიფო თანადაფინანსებამ შეადგინა 400.0 ათასი აშშ დოლარი. საწარმო გაიხსნა 2015 წელს, რომელიც რეგიონის მოსახლეობისაგან მიღებული ხილის გადამამუშავებით ჯემებსა და მურაბებს გამოუშვებს.

აგროდაზღვევა – აგროსექტორში სადაზღვევო მომსახურება საწყის ეტაპზეა. შესაბამისად, უკანასკნელ პერიოდამდე ფერმერები და აგრომენარმეები საქმიანობას ეწეოდნენ საკუთარი რისკის ფასად. აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება ამ მიმართულებით წარმოების განვითარების ხელშეწყობის ფუნდამენტურ შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენს.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მოამზადა და 2014 წლის პირველი სექტემბრიდან ანხორციელებს აგროდაზღვევის პროგრამას. დაზღვევას ექვემდებარება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავალი სეტყვის, ჭარბი ნალექის, ქარიშხლისა და საშემოდგომო ყინვის (ციტრუსოვანი კულტურებისათვის) სტიქიურ მოვლენებზე.

აჭარის რეგიონში სულ 2014-2015 წლებში აგროდაზღვევის პროგრამის განხორციელების მაჩვენებლები წარმოდგენილია სურათზე №2.

№	საბიუჯეტო წელი	სულ	აგროსასურსათო სექტორის განვითარების პოლიტიკის შემუშავება და მართვა	მექანიზაციის საშუალებებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	მემცენარეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობა	მემცენარეობის დარგის განვითარების მიზნით კვლევები და პრევენციული ღონისძიებები	მცხოვრელობის დარგის განვითარების ხელშეწყობა	აგროსექტორის განვითარება რეგიონში	ლაბორატორიული კვლევითი მომსახურება
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2013 (ფაქტი)	5747.0	1108.7	630.3	893.7	301.0	198.0	2300.8	314.5
2	2014 (ფაქტი)	5937.5	1245.7	1179.1	1364.3	-	241.3	1498.8	408.3
3	2015 (გეგმა)	6811.6	1688.8	1523.0	883.9	-	751.9	1624.3	339.7
	სულ	18496.1	4043.2	3332.4	3141.9	301.0	1191.2	5423.9	1062.5

სავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის ღონისძიების შესახებ, რომელიც ითვალისწინებს გადამამუშავებელი კომპანიების მიერ ფიზიკური პირებისაგან 1 კგ არასტანდარტული მანდარინის სამრეწველო გადამამუშავების მიზნით არანაკლებ 0.20 ლარად შესყიდვის შემთხვევაში სუბსიდიის სახით 0.10 ლარის ოდენობით თანადაფინანსებას.

სამრეწველო გადამამუშავებისთვის განკუთვნილი მანდარინის რეალიზაციის ხელშეწყობა პროგრამაში ჩართულია ოთხი კომპანია: „Georgian Industrial Asset Management“, „TCF GEORGIA“, „GEO-FLOWER“ და „ჯეო-კონცენტრატი“.

პროექტში მონაწილე ზემოთ აღნიშნული 4 კომპანიიდან 2 მდებარეობს აჭარის რეგიონში, რომელთა მიერ 2014 წელს ჯამში შესყიდული იქნა 10.1 ათასი ტონა არასტანდარტული მანდარინი. სულ სააგენტოს სუბსიდირების თანხამ ამავე პერიოდში შეადგინა 1 035.8 ათასი ლარი, ხოლო მოსახლეობამ, რომელთაც მოახდინეს არასტანდარტული მანდარინის ჩაბარება, ჯამში მიიღეს 2 135.7 ათასი ლარი. მონაცემი გარდა აჭარის რეგიონისა აერთიანებს გურიისა და სამეგრელოს რეგიონებს, თუმცა აბსოლუტური უმრავლესობა აჭარის რეგიონზე მოდის.

პროგრამა იმავე პირობებით გრძელდება 2015-2016 წლების ციტირუსის სეზონზე.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პროგრამები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2013-2015 წლების საბიუჯეტო ასიგნება მოცემულია ცხრილის სახით (ცხრ. №6).

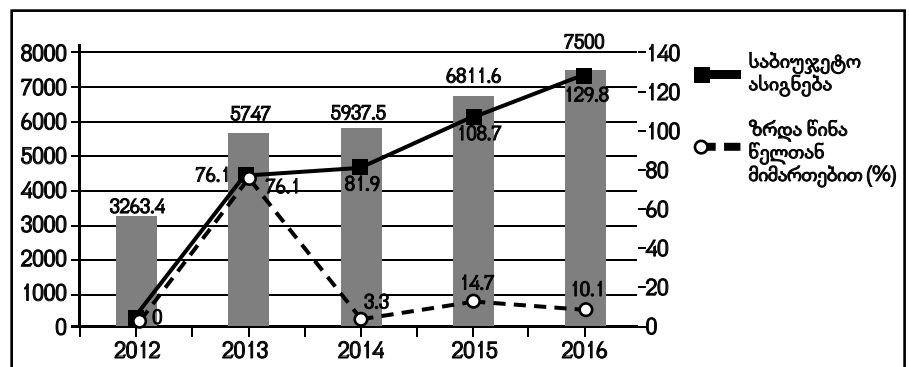
სამინისტროს საბიუჯეტო ასიგნებების დინამიკა წლების მიხედვით შემდეგ სურათს იძლევა (სურ. №3):

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2013-2015 წლების საბიუჯეტო ასიგნება მოცემულია ცხრილის სახით.

● მექანიზაციის საშუალებებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობის პროგრამა

სოფლის მეურნეობის დარგში თანამედროვე ტექნოლოგიური სი-ახლეების დანერგვა მნიშვნელო-

სურ №3

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საბიუჯეტო ასიგნება 2012 წელს განსაზღვრული იყო 3263.4 ათასი ლარით. 2013 წელს ზრდის მაჩვენებელი შეადგენდა 76.1%-ს ანუ ასიგნება გაზრდილია 2 486.6 ათასი ლარით და 5 747 ათასი ლარი შეადგინა. 2014 წელს ასიგნების მოცულობის ზრდის მაჩვენებელი 2013 წელთან შედარებით შეადგენდა 3.3%-ს, ანუ 190.5 ათასი ლარით მეტს. 2015 წელს საბიუჯეტო ასიგნება 2014 წელთან შედარებით გაზრდილი იყო 14.7% ანუ 874.1 ათასი ლარით და 6811.6 ათას ლარს შეადგენდა. 2016 წელს უნდა შეადგინოს 7 500 ათასი ლარი, რაც 688.4 ათასი ლარით აღემატება 2015 წლის მონაცემს, შესაბამისად, საბიუჯეტო ასიგნება 2015 წელთან შედარებით გაიზრდება 10.1%-ით. სულ საანგარიშო პერიოდში,

ვანწილად უზრუნველყოფს ხელით შრომის შემსუბუქებას. სახნავ-სათესი სავარგულების ფრაგმენტაციის მაღალი დონის და მცირეკონტურისანი მიწის ნაკვეთების გამო დღემდე შეუძლებელი ხდება თანამედროვე მექანიზაციის საშუალებების დანერგვა. ასეთ პირობებში მაღალმწარმოებლური შრომისათვის მიზანშეწონილია დაინერგოს ცალკეული გამარტივებული თანამედროვე ტექნოლოგიური სამეურნეო მანქანა – იარაღები. ამ კუთხით 2013-2015 წლებში რეგიონის 2265 ფერმერსა და აგრომენარმეს პროგრამის ფარგლებში სულ მიენოდა 2415 ერთეული 3 332.4 ათასი ლარის ღირებულების მცირე მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებები და მანქანა-იარაღები (ცხრ. №7).

მცირე მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების და მანქანა-იარაღე-

№	განხორციელების წელი	ქვეპროგრამის დასახელება	ქვეპროგრამის ფარგლებში შესყიდული და ბენეფიციარებზე გაცემული საქონელი/მომსახურება					ბენეფიციართა რ-ბა
			ერთეული	რაოდენობა	სულ ბიუჯეტი (ათასი ლარი)	ბენეფიციარების მიერ გადახდილი თანხა (ათასი ლარი)		
1	2	3	4	5	7	8	10	11
1	2013-2015	სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით ფერმერთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	მოტობლოკი სხვადასხვა აგრეგატებით	კომპ	927	3102.4	930.7	927
			ცოცხალი გამწვევი ძალის გუთნის სახნისები	ცალი	1000	16.0	4.8	1000
			ცოცხალი გამწვევი ძალის გუთანნი	ცალი	350	70.0	21.0	200
			ურთკა	ცალი	77	49.8	14.9	77
			სულ			3238.2	971.5	2204
2	2015	მობილური შემასხურებელი აპარატებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	მობილური შემასხურებელი აპარატი	ცალი	61	94.2	28.3	61
3		სულ				3332.4	0.0	2265

ბის მუნიციპალიტეტების შესაბამისად გადანაწილების პროცენტული მაჩვენებელი ღირებულებით გამოსახულებაში (ათასი ლარი) მოცემულია ცხრილში (ცხრ. №8).

სამინისტრო მექანიზაციის საშუალებებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობის პროგრამას განახორციელებს 2016 წელს. შესაბამისად, ამ მიზნით რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან გათვალისწინებულია 1 613.1 ათასი ლარის ღირებულების 521 ერთეული მცირე მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების სახელმწიფო შესყიდვა და რეგიონის ფერმერებსა და აგრომენარმეებზე თანაგადახდის პირობით გადაცემა.

● მემცენარეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობა

მემცენარეობა სოფლის მეურნეობის დარგის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა, რომელთანაც დაკავშირებულია რეგიონის მოსახლეობის უმრავლესობა.

მინის ნაკვეთების ფრაგმენტაციის მაღალი დონის, წვრილკონტურიაზობისა და მცირემინიანობის პირობებში მოსახლეობა მემცენარეობის მიმართულებით სასოფლო-სამეურნეო წარმოების შერეულ ფორმას ანიჭებს უპირატესობას. მათ შორის ერთი კონტურის საზღვრებში ეწევა

როგორც ერთლიანი კულტურების წარმოებას, ასევე კონტურის პერიმეტრზე – მრავალლიანი კულტურებისას. ერთლიანი კულტურების წარმოების პროცესში ფაქტობრივად

ში დაიგეგმა და განხორციელდა არაერთი ქვეპროგრამა, რის შესახებაც ინფორმაცია წარმოდგენილია ცხრილში (ცხრ. №9).

ინტენსიური სამეურნეო ზემოქმედების შედეგად ნიადაგებმა განიცადა დეგრადაცია და მნიშვნელოვნად გაუარესდა ხარისხობრივი მდგომარეობა, რომლის ძირითადი მიზეზებია საკვები ელემენტების შემცირება, ნაყოფიერების გაუარესება, სტრუქტურის რღვევა, ჰუმუსის და გაცვლითი ფუნქციების შემცველობის დაქვეითება.

რეგიონში და განსაკუთრებით ზღვის სანაპირო ზოლში, გორაკ-ბორცვიან სერებზე და ნინა მთებზე ჭარბობს მთავე ნიადაგები, რაც არსებით უარყოფით გავლენას ახდენს მემცენარეობაზე. შესაბამისი ღონისძიებების დაგეგმვა-განხორციელების მიზნით პროგრამის ფარგლებში სამინისტროს მიერ ჩატარებული იქნა ნიადაგის კვლევა. გარდა აღნიშნულისა, ასევე პროგრამის ფარ-

უგულებელყოფილია თესლბრუნვის დაცვის პირობები, არ ხდება აგროტექნიკური ღონისძიებების დაცვა, ნიადაგის აგროქიმიური ანალიზის საფუძველზე ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენა, სახნავად გამოიყენება დიდი დახრილობის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, რომელიც ხელს უწყობს ეროზიული პროცესების განვითარებას, არ არის დანერგილი თანამედროვე ტექნოლოგიები და ა.შ.

აღნიშნული გარემოებებისა და მოსახლეობის მზაობის გათვალისწინებით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ 2013-2015 წლებში მემცენარეობის განვითარების ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებ-

ცხრილი №8

მუნიციპალიტეტი	%	ათასი ჰა
ბათუმი	4	148
ქობულეთი	10	327.1
ხელვაჩაური	16	545.4
ქედა	18	597.4
შუახევი	20	659.1
ხულო	32	1055.5

ნუმერაცია

№	განხორციელების წელი	ქვეპროგრამის	ქვეპროგრამის ფარგლებში შესყიდული და ბენეფიციარებზე გაცემული საქონელი/მომსახურება					ბენეფიციართა რ-ბა
		დასახელება	დასახელება	ერთეული	რაოდენობა	სულ ბიუჯეტი (ათასი ლარი)	ბენეფიციარების მიერ გადახდილი თანხა (ათასი ლარი)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2013	სასოფლო-სამეურნეო გაერთიანებების სარეკლამო მოდელის ჩამოყალიბება და შემდგომი დანერგვის ორგანიზება	სასოფლო-სამეურნეო გაერთიანებების ჩამოყალიბება	გაერთ	5	79.0	0.0	572
4	2013	ბოსტნეული კულტურების ელიტური სარგავი მასალით ფერმერთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	ბადრიჯანის ჩითილი	ძირი	391705	66.6	0.0	-
			პომიდვრის ჩითილი	ძირი	1030000	175.1	52.5	-
			კიტრის ჩითილი	ძირი	965000	164.1	49.2	-
			ბულგარული წინაკის ჩითილი	ძირი	678000	115.3	34.6	-
5	2013-2015	მრავალწლიანი ხეხილოვანი კულტურების ნერგებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	სულ	ძირი	3064705	521.0	156.3	-
			თხილის ნერგი	ძირი	52000	32.4	10.7	556
			ციტრუსის ნერგი	ძირი	4000	16.0	6.4	120
			მოცვის ნერგი	ძირი	26250	161.1	49.5	856
			სუბტროპიკული ხურმის ნერგი	ძირი	7500	28.0	9.8	289
			კაკლის ნერგი	ძირი	21850	197.0	63.0	643
			აქტინიდიის (კივი) ნერგი	ძირი	5000	14.7	5.3	312
6	2013-2015	სასათბურე კონსტრუქციებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	50 კვ.მ. სასათბურე კონსტრუქცია	კომპ	600	1139.4	341.8	600
7	2015	ფერმერულ მეურნეობებში სასათბურე ტექნოლოგიების დანერგვის გზით მარწყვის კულტურის წარმოების განვითარების ხელშეწყობა	სასათბურე კონსტრუქცია, სამაცივრე კამერა, მინერალური და ბიოსასუქი, მარწყვის ჩითილი, ნვეთოვანი სისტემა	კომპ	4	102.6	20.5	4
8	2014	სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემდგომი განვითარების ხელშეწყობის ღონისძიებების განხორციელება	ვენახის გაშენება	ჰა	2	26.6	0.0	4
			კაკლის ბაღის გაშენება	ჰა	2	14.6	0.0	5
			მოცვის ბაღის გაშენება	ჰა	1	28.9	0.0	2
			თხილის მობილური გამრჩევი დანადგარის გადაცემა	ცალი	3	9.0	0.0	3
			მანდარინის ნაყოფის მობილური დამკალიბრებელი დანადგარის გადაცემა	ცალი	4	34.0	0.0	4
			სულ				113.1	0.0
12	2014	ფერმერთა ნაკვეთებზე ნიადაგის ნაყოფიერების ღონის ამალღების მიზნით ქიმიური მელოორაციის ღონისძიებების გამოყენება	დეფექტი	ტონა	8000	632.0	252.8	1683
13	2015	ხილისა და ბოსტნეულის საშრობი დანადგარებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	ხილისა და ბოსტნეულის საშრობი დანადგარი	ცალი	125	84.5	25.4	125
სულ						3120.9	577.4	

გლებში განხორციელდა პრევენციული ღონისძიებები, რაც მიზნად ისახავდა მემცენარეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობას. აღინიშნულის თაობაზე ინფორმაცია წარმოდგენილია ცხრილში (ცხრ. №10).

● მეცხოველეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობა

მეცხოველეობა აჭარაში, ისევე როგორც დანარჩენ საქართველოში, ერთ-ერთი უძველესი და ტრადიციული დარგია. აჭარის მოსახლეობის ეკონომიკაში ოდითგანვე წამყვანი

ადგილი ეჭირა ამ დარგიდან შემოსავალს. რეგიონში მეცხოველეობა ძირითადად ადგილობრივი ჯიშის პირუტყვითაა წარმოდგენილი, რომელიც საკმაოდ დაკნინებულია, რაც გამოწვეულია როგორც პირუტყვის ჯიშობრივი გაუმჯობესებისა და ხელოვნური განაყოფიერების სისტემის, ასევე ხალხური სელექციის მოშლით.

2014 წლის მონაცემებით რეგიონში ირიცხება 95 ათასზე მეტი სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, ინარმოება 4540 ტონამდე ხორცი,

43 ათასზე მეტი ტონა რძე და რძის პროდუქტები. რეგიონის მოსახლეობის მეცხოველეობის პროდუქტებით დაკმაყოფილებისათვის საჭიროა 29 ათასამდე ტონა ხორცი და ხორც-პროდუქტები და 173 ათას ტონამდე რძე და რძის პროდუქტები. ადგილობრივი მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოება აკმაყოფილებს მოსახლეობის მოთხოვნილების მხოლოდ 26 % -ს.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის აღრიცხული მონაცემებით საქართველოში და მათ შო-

№	ქვეპროგრამის		ქვეპროგრამის ფარგლებში შესყიდული და ბენეფიციარებზე გაცემული საქონელი/მომსახურება					ბენეფიციართა რ-ბა
	განხორციელების წელი	დასახელება	დასახელება	ერთეული	რაოდენობა	სულ ბიუჯეტი (ათასი ლარი)	ბენეფიციარების მიერ გადახდილი თანხა (ათასი ლარი)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	2013	წიაღაგების კვლევა და შესაბამისი რეკომენდაციების განევა	წიაღაგების კვლევა	ნიმუში	5500	244.0	0.0	5500
10	2013	პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ლაბორატორიული კვლევა	პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ლაბორატორიული კვლევა	კვლევა	100	12.0	0.0	0
11	2013	სას.სამ. კულტ-ბის მაწინებელ დაავადებებზე დიაგნოსტიკა და პრევენციულ ღონისძიებებზე ფერმერთა კონსულტაცია	მაწინებელ დაავადებებზე დიაგნოსტიკა და ფერმერთა კონსულტაცია	კვლევა	40	45.0	0.0	40
სულ						301.0		5540

რის აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში რძის წარმოების რაოდენობრივი მაჩვენებელი (მლნ. ლიტრი) მოცემულია ცხრილის სახით (ცხრ. №11).

რეგიონში რძის წარმოება 2010-2014 წლებში მზარდი მაჩვენებლით ხასიათდებოდა (2011 წელს შემცირებულია წინა წელთან შედარებით). სულ 2010-2014 წლებში რძის წარმოება 13.3 მილიონი ლიტრით არის გაზრდილი და 30.4 მილიონი ლიტრიდან 43.7 მილიონ ლიტრამდე გაიზარდა, ხოლო ზრდის მაჩვენებელი 43.7%-ს შეადგენს.

ფურისა და ფურ-კამეჩის საშუალო წველადობა 2010-2014 წლებში, გარდა 2012 წლისა, მზარდი მაჩვენებლით ხასიათდებოდა (2012 წელს შემცირებულია წინა ორ წელთან შედარებით), ერთ სულზე საშუალოდ გაზრდილი იყო 52 ლიტრით და საშუალო წლიური მაჩვენებელი 1270 ლიტრიდან 1322 ლიტრამდე გაიზარდა, რაც 4.1%-ს შეადგენს. რეგიონში იგივე მაჩვენებელი 243 ლიტრით გაიზარდა და 915 ლიტრიდან 1158 ლიტრს მიაღწია, რაც 26.5%-ს შეადგენს. თუმცა, საყურადღებოა, რომ რეგიონში საშუალო წველადობის მაჩვენებელი დანარჩენი რეგიონების მაჩვენებელს 164 ლიტრით ჩამოუვარდება მიუხედავად ზრდის შედარებით მაღალი ტემპისა, რაც ცალსახად მიუთითებს რეგიონში დაბალპროდუქტიული ჯიშის პირუტყვის არსებობაზე.

როგორც სახელისუფლებო ორგანოების, ასევე დაინტერესებული პირების მხრიდან აღნიშნული ღონისძიებების თანმიმდევრული განხორციელების გზით შესაძლებელია მეცხოველეობის დარგის განვითარე-

ბა და დარგში არსებული პოტენციალის ქვეყნის ეკონომიკურ ბრუნვაში ჩართვა.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცხოველეობის დარგის განვითარე-

თვისებებსა და ცნობადობას სძენს, აღნიშნული კი სწორი პოლიტიკის შედეგად შესაძლებელია გაზრდეს ადგილობრივი თაფლის სავიზიტო ბართი როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საექსპორტო ბაზრებზეც.

ბის ხელშეწყობის მიზნით დაგეგმილი და განხორციელებული ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ცხრილის სახით (ცხრ. №12).

რეგიონში საკმაოდ აქტიუალური საკითხია თაფლის წარმოება. ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, მაღალმთიანი აჭარის ეკოლოგიურად სუფთა გარემო და უნიკალური მონოფლორული ანდა შერეული კულტურები აჭარის თაფლს განსაკუთრებულ

თაფლის წარმოება (ლალიანობა) გარდა ოჯახების რაოდენობისა და მოკიდებულია სხვა გარემო ფაქტორებზე, როგორცაა ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, მეფუტკრეთა კვალიფიკაცია (ცოდნა) ფუტკრის ოჯახის მოვლა-შენახვაზე, მავნებელ-დაავადებები და სხვ. შესაბამისად, ამ შემთხვევაშიც ისე, როგორც სოფლის მეურნეობის სხვა დარგებში, მნიშვნელოვანია გარემო ფაქ-

ცხრილი №11

დასახელება	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6
სულ საქართველოში	587.7	582.1	589.5	604.7	656.2
მათ შორის აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში	30.4	29.8	35.2	35.3	43.7

ტორების კომპლექსური ანალიზი და შესაბამისი ღონისძიებების დაგეგმვა – განხორციელება. მათ შორის ერთ-ერთი ხელშემშლელი ფაქტორია მეფუტკრე ფერმერებისათვის თანამედროვე ტექნოლოგიების გაცნობა, დანერგვა და ხელმისაწვდომობა. ამ მიმართულებით სამინისტრომ 2013-2014 წლებში ქვეპროგრამის ფარგლებში განახორციელა პოლისტიროლის მასალისაგან დამზადებული 424 892.04 ლარის ღირებულების 1924 ერთეული დადან ბლანტის ორსართულიანი სკების ფერმერებსა და აგრომენარმეებზე თანადაფინანსებით მიწოდება. ერთეული სკის საშუალო ღირებულება 220.8 ლარს შეადგენ-

და, ხოლო ფერმერის გადასახდელი ღირებულების 40% – საშუალოდ 88.30 ლარს.

აღნიშნული ტექნოლოგიით დამზადებული სკა ფუტკრის ჩვეულებრივი ხის სკისაგან განსხვავებით სარგებლობს ბევრი უპირატესობით. კერძოდ, დამზადებულია მსუბუქი და ეკოლოგიურად სუფთა მასალისაგან, უძლებს გარემო პირობების მკვეთრ ცვლილებებს, იცავს მწერებს ხმაურისაგან. პოლისტიროლის მასალისაგან დამზადებული სკა განსხვავებით ხის სკისა ფუტკარს იცავს დაავადების გამომწვევი ორგანიზმების დაზუღებისაგან.

2013-2015 წლებში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურ-

ნეობის სამინისტროს ცენტრალურ აპარატს დაგეგმილი და განხორციელებული აქვს ქვეპროგრამები 25 შემთხვევაში, რომლის საერთო საბიუჯეტო ასიგნება შეადგენდა 7 945.4 ლარს. ამავე პერიოდში განხორციელებული პროგრამების/ქვეპროგრამების ფარგლებში ისარგებლა 14488 ბენეფიციარმა (აღნიშნულ მონაცემში არ შედის 2013 წელს ქვეპროგრამით „ბოსტნეული კულტურების ელიტური სარგავი მასალით ფერმერთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა“ მოსარგებლე ფერმერები, რომელთა რაოდენობა გაცილებით მეტია, ვინაიდან აღნიშნული ქვეპროგრამის ფარგლებში მასიურად განხორციელდა ბოსტნეულის, სულ 3 064.7 ათასი ჩითილის ფერმერებზე გაცემა).

ზემოთაღნიშნული პროგრამების ეფექტურობის მთავარი მაჩვენებელი რეგიონში სასოფლო-სამეურნეო მიმართულებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა მზარდი დაინტერესებაა, რაც განპირობებულია შრომითი და მატერიალური რესურსების რაციონალური გამოყენების გზით წარმოების ეფექტიანობის და მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებით.

ზაურ ფშტატარაძე,
სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა დოქტორი

ცხრილი №12

№	ქვეპროგრამის		ქვეპროგრამის ფარგლებში შესყიდული და ბენეფიციარებზე გაცემული საქონელი/მომსახურება					ბენეფიციართა რ-ბა
	განხორციელების წელი	დასახელება	დასახელება	ერთეული	რაოდენობა	სულ ბიუჯეტი (ათასი ლარი)	ბენეფიციარების მიერ გადახდილი თანხა (ათასი ლარი)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	2015	რძისა და რძის პროდუქტების გადამამუშავებელი აპარატებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	სეპარატორი	ცალი	500	106.5	32.0	500
			კარაქის ამომყვანი	ცალი	50	13.4	4.0	50
			სულ	ცალი	550	119.9	36.0	550
15	2015	მარცვლეულისა და უხეში საკვები დანადგარებით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	მარცვლეულისა და უხეში საკვების დამფქვავი დანადგარი	ცალი	70	70.0	21.0	70
16	2015	მალაპროდუქტიული მერძეული მიმართულების მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვით ფერმერთა და აგრომენარმეთა უზრუნველყოფის ხელშეწყობა	„ჯერსის“ ჯიშის სანაშენე მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი	სული	75	502.4	100.5	15
17	2013-2015	მეფუტკრეობის განვითარების ხელშეწყობა	პოლისტიროლის მასალისაგან დამზადებული დადან ლანტის ორსართულიანი სკა	ცალი	1924	424.9	170.0	217
			თაფლის სანური აპარატი	ცალი	130	73.9	23.6	130
			სულ		2054	498.8	193.6	347
		სულ				1191.2	351.0	982

საქართველოს მოსახლეობისათვის დადგენილი არააღიკვებური საარსებო მინიმუმის უსახეობ

საარსებო მინიმუმი ფრიალ მნიშვნელოვანი მაკროეკონომიკური კატეგორიაა. ის წარმოადგენს სოციალურ ორიენტირს, ცხოვრების დონის სოციალურ სტანდარტს, რომელიც გამოიყენება ბასაცემი ხელფასების, პენსიების, სტიპენდიების, შიმშილობებისა და სხვა სოციალური დახმარებების ოდენობის განსაზღვრისათვის.

საარსებო მინიმუმის სრული ღირებულება შედგება შრომისუნარიანი ადამიანის ნორმალური ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის აუცილებელი სასურსათო პროდუქტებისა (ე.წ. სასურსათო კალათა) და ასევე პირველადი მოხმარების არასასურსათო ნაწარმისა და მომსახურების მინიმალური რაოდენობის ხარჯებისაგან (საბაზრო ფასებით).

სასურსათო ჯგუფში ადამიანის არსებობისათვის საჭირო 40-მდე დასახელების პროდუქტია შეტანილი (განვითარებულ ქვეყნებში ეს ჯგუფი გაცილებით მასშტაბურადაა წარმოდგენილი).

საარსებო მინიმუმის ღირებულების განსაზღვრა სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის პრეროგატივაა. იგი საარსებო მინიმუმის ღირებულებას ყოფს 0,7-ზე, რომლითაც დგინდება საარსებო მინიმუმის ღირებულებაში სურსათის ხარჯების ხვედრითი წილი (70%). ამას 30%-ის ოდენობით ემატება არასასურსათო ნაწარმი და მომსახურება, რომელშიც შედის ტანსაცმელი, თეთრეული, წინდები, ფეხსაცმელი, საკანცელარიო საქონელი, ჩამოთვლილი საქონლის ღირებულების 10%-ის ოდენობის მედიკამენტები, 18 კვადრატული მეტრის საცხოვრისის ქირა, გათბობის, წყლის, გაზომომარაგების, ელექტროენერჯისა და ტრანსპორტის გადასახადი. ჩამოთვლილი მომსახურების ღირებულების 5% კულტურაზე, დასვენებასა და გართობაზე, 3% – კავშირგაბმულობაზე, ხოლო 15% – კრედიტსა და სხვა გადასახადებზე არის გათვლილი. საარსებო მინიმუმი, ადამიანთა მოთხოვნილებებისა და მოხმარების საგნებზე ფასების ცვალებადობის გათვალისწინებით, სისტემატურ ცვალებადობას განიცდის.

ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენიდან (1991 წ.) დღემდე ჩატა-

რებულმა კვლევებმა ცხადჰყო, რომ საქართველოს მოსახლეობა წლების განმავლობაში არასრულფასოვნად იკვებება, რაც დაბალი სოციალური პირობებითაა გამოწვეული (მოსახლეობის 80% ღარიბ-ღატაკია), ვერ ახერხებს ფიზიოლოგიური ნორმების შესაბამისად შედარებით ძვირადღირებული პროდუქციის: ხორცის, რძისა და რძის პროდუქტების, თევზის, ხილის, ბოსტნეულის შესყიდვა-მოხმარებას და ძირითადად იაფფასიანი პროდუქტით – პურით იკმაყოფილებს მოთხოვნილებას საკვებზე, რაც რაციონის 60%-ს აჭარბებს მაშინ, როცა განვითარებულ ქვეყნებში პურის წილი რაციონში 12-15%-ია. ყოველივე ამის გამო მოსახლეობა წლების განმავლობაში განიცდის ცილოვან დეფიციტს, ვიტამინებისა და მიკროელემენტების ნაკლებობას, რაც მთელრიგ პათოლოგიურ დაავადებებს იწვევს, რაზეც ბოლო წლების სტატისტიკაც მეტყველებს. საყურადღებოა ისიც, რომ მეცნიერების დასკვნებით დაავადებათა 50% გამოწვეულია არასრულფასოვანი კვებით.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ჯერ კიდევ 2003 წელს მაშინდელმა ხელისუფლებამ რეალური სურათის დაფარვის მიზნით „იპოვა გამოთვალა“ და „კორექტივები შეიტანა“ საქართველოს მოსახლეობის ფიზიოლოგიური ნორმებში. კერძოდ, შეამცირა ძვირადღირებული პროდუქციის ნორმები: ხორცის მოხმარების მაჩვენებელი 80 გრამი/დღე ჩათვალა ნორმად, რომელიც 2,5-ჯერ ჩამორჩება ნორმას (200 გრ/დღე), რძისა და რძის პროდუქტების ნორმა შეამცირა 4,5-ჯერ 960 გრამიდან 215 გრამამდე, ბოსტნეულის გაანახევრა 370 გრამიდან 182 გრამამდე, შაქარი შეამცირა 100 გრამიდან 55 გრამამდე, ხოლო იაფფასიანი პროდუქტის – პურის ნორმა 350 გრ, რომელიც ისედაც მნიშვნელოვნად აღემატებოდა საერთაშო-

რისო ნორმას (200 გრ/დღე) გაზარდა 400 გრამამდე, რის შედეგადაც საკვები რაციონის თითქმის ნახევარი პურზე მოდის (1092 კკალ/დღე.).

აღნიშნული ოპერაციის ჩატარების შედეგად საკვებ რაციონში ადამიანის ორგანიზმის ნორმალური ცხოველმოქმედებისათვის აუცილებელი ინგრედიენტების: ცილების, ცხიმების და ნახშირწყლების შემცველობაც მნიშვნელოვნად შეკვეცილია. კერძოდ, ცილა უნდა იყოს 100-120 გ/დღე და არის 72 გ/დღე, ცხიმი – 90-100 გ/დღე და არის 72,2 გ/დღე, ნახშირწყლები – 400-450 გ/დღე და არის 334,3 გ/დღე, თანაც მათ მიერ რეკომენდებული ენერგეტიკული ღირებულება შეადგენს 2300 კკალ/დღეში, რაც სრულიად შეუსაბამოა FAO-ს მიერ დადგენილ ნორმებთან, რომლის თანახმად 2500 კკალ-ზე დაბალი მაჩვენებელი არასრულფასოვან კვებად ითვლება.

აღნიშნული ფარსი განხორციელებულ იქნა ე.წ. სასურსათო კალათის ღირებულების შესამცირებლად, რათა რაც შეიძლება მეტად შემცირებულიყო ის უზარმაზარი განსხვავება, რაც პენსიებს, შემწეობებსა და არსებობისთვის საჭირო თანხებს შორის არსებობდა (და სამწუხაროდ, დღესაც არსებობს). აღნიშნული ღონისძიებით ხელისუფლება შეეცადა დაეფარა სურსათის მოთხოვნა-მოხმარებას შორის არსებული მნიშვნელოვანი შეუსაბამობანი და შეექმნა ნორმალურ მდგომარეობასთან მიახლოებული ვიზუალური სურათი.

რაც შეეხება ე.წ. „შევაჭრების კოეფიციენტს“ (0,86), იგი შემოტანილია 2003 წლიდან ე.წ. „საარსებო მინიმუმის“ გაანგარიშებაში და მასზე მრავლდება „სასურსათო კალათის“ ღირებულება, რომელიც ფაქტიურად შემოღებულია იმისათვის, რომ სასურსათო კალათის ღირებულება კიდევ უფრო დასწიოს. რეალურად არავითარი შევაჭრება სტრატეგიული დანიშნულების პროდუქციაზე (განსაკუთრებით ქალაქის მოსახლეობისათვის) არ არსებობს და არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად მისი გათვალისწინება.

ცხრილი 4. მინიმალური სასურსათო კალათის რეკომენდებული შემადგენლობა შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2003 წლის 8 მაისის ბრძანების შესაბამისად დღემდე ძალაშია.

ე.წ. „შევაჭრების კოეფიციენტზე“ მეტად გასათვალისწინებელია ის, რომ ნებისმიერ სასურსათო პროდუქტს გააჩნია დანაკარგები საკვებად გამოყენებამდე მექანიკური და თერმული დამუშავების პროცესში,

ამიტომ რეკომენდებული საკვების მიღებისას უპრიანი და მართებულად იქნება ამ დანაკარგების გათვალისწინება, რაც კიდევ უფრო გაზრდის სასურსათო კალათის ღირებულებას.

ამ მიმართებით საინტერესოა 2011 წლის ივნისში აშშ-ს სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის მიერ ინტერნეტში (www.choosemyplate.gov) გამოქვეყნებული სურსათის რეკომენდებული ნორმები. მათთან ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეებისათვის განსაზღვრული „ახალი ნორმების“ შედარებით აღმოჩნდა, რომ საქართველოს შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის (31-50 წ.) განსაზღვრული ნორმები ბევრად ჩამორჩება არა მარტო იგივე კატეგორიის აშშ-ის მოქალაქისათვის რეკომენდებულ ნორმებს, კერძოდ: ხორცზე – 3,2-ჯერ, რძის პროდუქტებზე – 3-ჯერ, ხილზე – 2,3-ჯერ, ბოსტნეულზე – 2-ჯერ, არამედ მნიშვნელოვნად ნაკლებია 3,5-4 წლის ბავშვის ნორმებზედაც კი, რასაც აბსურდამდე მივყავართ.

სამწუხაროდ, ამ დანაშაულებრივი ღონისძიების გადახედვით და გამოსწორებით მომდევნო ხელისუფლება

არ დაინტერესებულა და 2004 წლიდან დღემდე სასურსათო კალათას და, მისგან გამომდინარე, საარსებო მინიმუმს ამ ნორმებით ანგარიშობენ.

ამ არაადეკვატური ნორმების საფუძველზე გაანგარიშებული საარსებო მინიმუმის დინამიკა საქართველოში (თითოეული წლის იანვრის მდგომარეობით) ასე წარმოგვიდგება: 2004წ.-82,5ლ, 2005წ.-95,6ლ, 2006წ.-99,3ლ, 2007წ.-120,9ლ, 2008წ.-133,8ლ, 2010წ.-128ლ, 2011წ.-152,7ლ, 2012წ.-157,7ლ (მზარდი, მაგრამ არარეალური).

უნდა აღინიშნოს, რომ ახალმა ხელისუფლებამ თავიდანვე აღიარა, რომ განსაზღვრული საარსებო მინიმუმი არარეალურია და შეცვლას ექვემდებარება, თუმცა, ჯერჯერობით საარსებო მინიმუმის არარეალური, აბსურდული მაჩვენებელი (2013 წ.-148ლ, 2014წ.-160ლ, 2015წ.-163ლ.), დაფუძნებული ე.წ. „კასტრირებულ“ ფიზიოლოგიურ ნორმებზე ფორმალურად ისევე შენარჩუნებულია, ქვეყნდება სხვადასხვა ანგარიშებში, ინტერნეტის საიტზე, ტელევიზიით, რის შედეგადაც იქმნება მცდარი, ვიზუალური სურათი მოსახლეობის მიერ მოხმარებული სურსათის საკმარისობის შესახებ. ასევე ბუნებრივია, რომ არარეალური, დაბალი მაჩვენებლები დგინდება ქვეყანაში საჭირო სასურსათო პროდუქციის რაოდენობის შესახებ, რაც ხელშემშლელ გარემოებას ქმნის აგრარული სექტორის სხვადასხვა სფეროში. ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ფაქტორები დაუშვებელია და რაც შეიძლება მალე უნდა გამოსწორდეს.

საყურადღებოა ისიც, რომ განახლებულ საარსებო მინიმუმში სასურსათო კალათის ღირებულების წილი 70%-ია, ხოლო არასასურსათო ხარჯები 30%-ს შეადგენს,

პროდუქტის ასახელება	რეკომენდ. ნორმა (გ)		რეკომენდ. ნორმა (გ)	ცილა გ.	ცხიმი გ.	ნახშიწყალი	ენერგეტ. ღირებ.	
	2003 წლამდე	მომზარ.					2003 წლიდან	კ/კალ დღ.
პური და პურპროდუქტი	350	640	400	34,5	77,7	221.8	1095.2	47
კარტოფილი	170	140	150	2.0	0.35	17.3	80.4	3.5
ბოსტნეული	370	220	182	6.0	0.3	19.0	103.1	1.8
ხილი	210	150	200	1.3	0.50	14.4	67.3	2.9
შაქარი (მურაბა, ჯემი)	100	80	55	-	-	52.0	208.0	9
ხორცი და ხორცპროდუქტი	200	80	80	10.7	12.3	-	153.5	6.6
რძე და რძის პროდუქტი	960	650	215	11.9	12.4	8.5	193.8	8.7
კვერცხი	0,66ც.	0,3ც.	5.5ც.	5.5	5.0	-	67.0	4
თევზი	50	40	40	3.3	0.2	-	15.0	0.6
კარაქი	10		12	-	9.1		81.9	3.6
მცენარ. ცხიმი (კაკალი, თხილი, მარგანი, ზეთი)	30		27	2.9	24.3	1.3	235.5	10.2
				78.2გრ.	72,2გრ.	334.3	2300კ/კალ დღ.	

რაც თავისთავად მოსახლეობის სიდუხჭირესა და ცხოვრების დაბალ დონეზე მიუთითებს (განვითარებულ ქვეყნებში პირიქითაა, საარსებო მინიმუმში მხოლოდ 30% უჭირავს საკვების ღირებულებას), თანაც ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ სასურსათო კალათის რეალური ღირებულება (255 ლარი), რომელიც სა-

ერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზებული, საქართველოსთვის დადგენილი ფიზიოლოგიური ნორმების მიხედვით იქნა გაანგარიშებული (თითოეული სტრატეგიული სასურსათო პროდუქტის საბაზრო ლირებულებიდან გამომდინარე) 2-ჯერ და მეტჯერაც აღემატება 2003 წელს „დადგენილი“ და დღემდე ოფიციალურად მიღებული არა მარტო სასურსათო კალათის (106 ლარი), არამედ საარსებო მინიმუმის (157 ლარი) მთლიან ლირებულებას, რაც ამ უკანასკნელის არაადეკვატურობასა და აბსურდულობას ამტკიცებს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში 2013-15 წლებში ხელფასები მნიშვნელოვნად გაეზარდათ საჯარო მოხელეებს, მასწავლებლებს, ექიმებს, სამხედრო მოსამსახურეებს და სხვა, ასევე მოიმატა პენსიებმა, გაორმაგდა ლტოლვილების, ვეტერანების, სოციალურად დაუცველი და უნარშეზღუდული პირების დახმარებები, შეიქმნა ახალი სამუშაო ადგილები, 3 წლის განმავლობაში უპრეცედენტო, უფასო დახმარებები გაენია სოფლად მცირემინიან ფერმერებს (800 ათას ოჯახს) და სხვა, მოსახლეობის მიერ რეალური ფიზიოლოგიური ნორმების შესაბამისად სურსათის მოხმარება (სრულფასოვანი კვება) მაინც ძალზე დაბალ მაჩვენებელზე რჩება და ჯერ კიდევ მოსახლეობის 40%-ის ფულადი შემოსავლები თვეში 260 ლარს არ აღემატება. ეს მაშინ, როცა სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გამოქვეყნებული 2015 წლის ოქტომბრის მონაცემებით, 1 ადამიანის საარსებო მინიმუმი 163 ლარია (სულ ახლახანს 2 ლარით მოიმატა), ხოლო 3 სულიანი ოჯახის კი 260 ლარს შეადგენს, ანუ იმდენს, რამდენიც ერთი ადამიანის მხოლოდ კვებას (საარსებო მინიმუმის ნაწილს, სასურსათო კალათას) სჭირდება. აქედან გამომდინარე, ჩვენი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ჯერ კიდევ სიდუხჭირეში ცხოვრობს, არასრულყოფილად იკვებება, შიმშილობს, მაგრამ რაც ბოლო წლებში რეგიონში შექმნილი პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისის ფონზე ხელისუფლების მიერ კეთდება, ისიც უნდა დავინახოთ. მდგომარეობის გამოსწორებას ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი განვითარება, შესაბამისი სახსრები და დრო სჭირდება.

რაც შეეხება საარსებო მინიმუმის დადგენას, ის ხელოვნურად არ უნდა განესაზღვროს ამა თუ იმ სახელმ-

ნიფოს მოქალაქეებს (თუ რამდენი უნდა იყოს ის), რადგან ის თავისთავად არსებობს და გამომდინარეობს მოსახლეობის შესაძლებლობიდან შეისყიდოს საკვები, პირველი მოხმარების საგნები, გადაიხადოს გადასახადები, მისცეს თავს უფლება ისარგებლოს კულტურული, დასვენებისა და გართობის საშუალებებით და სხვ. ე.ი. ეს მაჩვენებელი (საარსებო მინიმუმი) გამოთვლილ უნდა იქნას იმ ჩამონათვალის ლირებულებების აღრიცხვის მოსახლეობა თავისი შემოსავლებიდან. აქედან გამომდინარე, მოსახლეობის საარსებო მინიმუმის მიხედვით შესაძლებელია ვიმსჯელოთ სახელმწიფოს ცხოვრების, მისი განვითარების დონეზე (გავიხსენოთ, რომ ნორვეგიაში იგი 2100 ევროა, აშშ-ში – 902 აშშ დოლარი და ა.შ., საქართველოში 165 ლარი და ამიტომაც არის იგი უღარიბესი ქვეყნების ხუთეულში: სირიის, ავღანეთის, ჰაიტის, უგანდის გვერდით (ორგანიზაცია „გელაპის“ მონაცემები)).

„საარსებო მინიმუმი“ არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ შეგვიძლია შევამციროთ სურსათის მოხმარების ფიზიოლოგიური ნორმები. სასურსათო კალათის გაანგარიშებისას ჩვენ ვალდებულები ვართ დავიცვათ ცალკეული სასურსათო პროდუქტის მოხმარების შედეგად ორგანიზმისათვის მიზიდებული ცილების, ცხიმების, ნახშირწყლების, ვიტამინების, მაკრო და მიკროელემენტების ის ნორმები, რომლებიც ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებას შეესაბამება. სასურსათო კალათის მინიმალიზება (გაიაფება) შესაძლებელია მხოლოდ პროდუქტის სახეობების შერჩევით.

საყურადღებოა ისიც, რომ განვითარებულ ქვეყნებში ცნება „საარსებო მინიმუმი“ საერთოდ არ არსებობს. იქ

არის „რაციონალური სამომხმარებლო კალათა“, რაც სასურსათო კალათაში მოცემული სასურსათო პროდუქტისა და არასასურსათო ხარჯების, ასევე პირველადი მოხმარების საგნების, მომსახურების, სხვადასხვა სახეობის საქონლების რაციონალურ ჩამონათვალს მოიცავს.

თუ განვითარებული ქვეყნების მოსახლეობის საარსებო მინიმუმში სასურსათო და არასასურსათო ხარჯების თანაფარდობით (30:70) ვიმსჯელებთ, საარსებო მინიმუმი ჩვენთვის უკვე ცნობილი სასურსათო კალათის ლირებულებაზე (255 ლარი) დაყრდნობით 850 ლარს გაუტოლდება, შედარებით უფრო „მოკრძალებული“ თანაფარდობის – 50:50 შემთხვევაში კი 510 ლარს, რაც სასურველია და მიიღწევა იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყანაში ცხოვრების დონე საგრძნობლად აინევის, რაზეც უშუალო გავლენას მოახდენს: მოსახლეობის დასაქმება, ხელფასის მომატება, გადასახადებზე შეღავათების დაწესება, სოციალური დახმარებები და სხვა ღონისძიებები, რაც გაზრდის მოსახლეობის შემოსავლებს, გააუმჯობესებს მათ მსყიდველობით უნარს, ხელმისაწვდომობას სურსათზე, პირველადი მოხმარების საგნებზე, მომსახურების სხვადასხვა სფეროებზე და, აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, გაზრდის საარსებო მინიმუმს. ყოველივე ამის იმედს იძლევა ის უპრეცედენტო სოციალური პროექტები, რომელთა განხორციელება დაიწყო 2013 წლიდან და გრძელდება დღესაც.

შოთა ჩხეიძე,
ტექნ. მეცნ. დოქტორი, პროფესორი,
საქართველოს ყოფილი
წარმომადგენელი NATO-ში
(1999-2005წ.წ.), ექსპერტი სასურსათო
უსაფრთხოების საკითხებში

საქართველოში კაკლის ინტენსიური ბაღების გაშენება დაიწყო

კაკალი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და კვირფასი კულტურაა, რომელიც ფართოდ გამოიყენება კვებითი დანიშნულებით. მისგან მზადდება ძველ-ქართული სუფრის მწვენი: გოზინაყი, ჩურჩხელა, კაკლის მურაბა, საცივი და სხვა ძველ-ქართული კერძები და ნუგარაშუი. კაკლის მერქანი უნიკალური და საუკეთესო ავეჯის დასამზადებლად. ფოთლები ხასიათდება მაღალი ფიტოსანიტარულ-ჰიგიენური თვისებებით (აფრთხობს გუზებს, ჩრჩილს და სხვა მწერებს), ფოთლის და წინაგონ ნახარში გამოიყენება მაღალხარისხიანი საღებავების დასამზადებლად.

საქართველოში კაკალი გავრცელებულია ოდითგანვე. ამას მოწმობს არქეოლოგიურ ნამარხებში მისი პოვნა, რაც მის ადგილობრივ წარმოშობაზე მეტყველებს. ს. მარტყოფში მე-20-ე საუკუნის 60-იან წლებამდე ხარობდა უზარმაზარი კაკლის ხე, რომლის ჩრდილქვეშ, გადმოცემით გიორგი სააკაძეს მარტყოფის ბრძოლის შემდეგ სპარსეთის ლაშქარზე გამარჯვების ნადიმი გადაუხდია. მიუხედავად ამ ყველაფრისა, ვინაიდან კაკალი გვიან იწყებს მსხმოიარობას და მოსავლის აღებასაც სირთულეები ახლავს, კაკლის სამრეწველო პლანტაციები ნაკლებად იყო საქართველოში გავრცელებული, თუმცა კაკლის ხე თითქმის ყველა ოჯახში დგას.

წინა წლებში კაკლის ექსპორტი ძალიან მცირე რაოდენობით ხორციელდებოდა მისი მცირე რაოდენობის გამო, რაც კაკლის ექსპორტის ცხრილიდანაც ჩანს:

რაც შეეხება კაკლის იმპორტს, შემოდის სხვა ქვეყნებიდან, რადგან საქართველო ნიგვზის დიდი რაოდენობით მომხმარებელ ქვეყნად ითვლება.

ახალი ტექნოლოგიების გამოყენებით – კომპლექსური სელექციური პროგრამების შედეგად მიღებულ იქნა უხვმოსავლიანი, მცირე გაბარიტის მქონე, ადრე მსხმოიარე კაკლის ჯიშები. კაკლის მაღალინტენსიური ბაღების გასაშენებლად რეკომენდებულია როგორც ქართული, ისე უცხოური სელექციური ჯიშები: ნუგო, ციტა, ფორმა 2, ფორმა 3, ხვიტი; ფრანგული ჯიშები – ლარა, ჩანდლერი, ფერჯინი, სერი; ბულგარული ჯიშები – სილისტენკსი, სლივენსი, იზვორ-10. აღნიშნული ჯიშები ხასიათდებიან ყოველწლიური მაღალი მოსავლიანობით, ლატერალუ-

რი მსხმოიარობით, ნაყოფებისა და გულის საუკეთესო კომერციული შესახედაობით, გულის მაღალი 50%-იანი და მეტი გამოსავლიანობით, თხელნაჭუჭიანობით, გულის გამოღების სიადვილით, მცენარეების სუსტი ან საშუალო ზრდით და სხვა მრავალი დადებითი ბიოლოგიური და სამეურნეო ნიშან-თვისებებით. დღეისათვის მიმდინარეობს კაკლის ბაღების გაშენება, რასაც ხელი შეუწყო სახელმწიფო პროგრამებმა (მაგ. „დანერგე მომავალი“). ამჟამად კაკლის ბაღების გაშენებისას ახალ ჯიშებს: „ჩანდლერი“, „ჰოვარდი“, „სისკო“ „ტულარე“, „ლარა“ და სხვა ჯიშებს უკავიათ წამყვანი პოზიციები. მაგალითად, მარტო ქვემო ქართლის რეგიონში პროგრამა „და-

კაკლის წარმოება რეგიონების მიხედვით

	2009	2010	2011	2012	2013
საქართველო	8.2	6.1	5.7	4.8	10.8
აჭარა	0.4	0.5	0.7	0.6	1.4
იმერეთი	2.1	1.6	1.3	0.9	2.2
სამეგრელო	0.3	0.5	0.2	0.4	0.4
რაჭა	0.8	1.2	0.5	0.3	1
შიდაქართლი	1.1	0.7	1	0.7	1.5
მცხეთა-მთიანეთი	1	0.3	0.3	0.3	0.9
კახეთი	1	0.7	0.5	0.8	1.5
ქვ.ქართლი	0.3	0.3	0.5	0.2	0.5
სსვრაიონები	1.2	0.3	0.7	0.6	1.5

კაკლის ექსპორტი

წელი	ტონა	1000 აშშ დოლარი
2009	0.0	0.0
2010	22.8	19.7
2011	43.8	163.6
2012	34.7	57.9
2013	23.8	80.0
2014	33.5	50.2

კაკლის იმპორტი

წელი	ტონა	1000 აშშ დოლარი
2009	497.1	849.8
2010	20.6	31.6
2011	147.4	240.8
2012	462.9	914.4
2013	334.2	623.7
2014	256.8	817.1

ნერგე მომავლის „ ფარგლებში 21 ფერმერმა 90 ჰა-მდე კაკლის (ჩანდლერი) ინტენსიური ბაღი გააშენა. „ჩანდლერის“ კაკალი გამოყვანილია ძვირადღირებული პარადოქსის საძირეზე. ნამყენი ნერგი არის ნაზი და მგრძობიარე ნებისმიერი სტრესების მიმართ და იგი მეოთხე წელს იძლევა მოსავალს. „ჩანდლერის“ მოსავლიანობა ჰექტარზე შეადგენს 10 ტონამდე კაკალს. ჰექტარზე ირგვება

200-250 ძირი და ნიგოზის გამოსავლიანობა 49%-ია.

კაკლის ფასები ზრდის სტაბილური ტენდენციით ხასიათდება. საქართველოში ნიგოზის საცალო ფასებით თუ ვიმსჯელებთ, ეს ერთ-ერთი ძვირადღირებული ინგრედიენტია ქართულ სამზარეულოში. თხილი-საგან განსხვავებით ადგილობრივი ნიგოზის 90%-ს საქართველოს მოსახლეობა თვითონ მოიხმარს და დამატებითი დევე შემოაქვს საზღვარგარეთიდან შიდა მოხმარებისთვის, ახლადგაშენებული ინტენსიური ბაღების მსხმოიარობაში შესვლის შემდეგ კი საქართველოდან კაკლის ექსპორტიც დაიწყება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 1) ნ. შენგელია, ი. ვასაძე, ნ. მიროტაძე, ნ. მიქაძე და სხვ. „საქართველოს კაკლოვანი კულტურების (კაკა-

ლი, თხილი, ნუში) ჯიშები. ატლასი, თბილისი 2004წ. გვ. 68

2) საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სტატისტიკური კრებული. თბილისი, 2007 წ.

3) საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სტატისტიკური კრებული. თბილისი, 2013 წ.

4) ტ. ჩერქეზიშვილი, ა. მეტრეველი „კაკლის მყნობა“. აგრარული საქართველო 1(7) იანვარი 2011წ.

ზურა ჭუმბურიძე,

მეცნიერ-თანამშრომელი,

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიოტექნოლოგიის ცენტრი

ნიგოზის საცალო საბაზრო ფასები თვეების მიხედვით (კვ/ლარი)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2012	21.31	20.67	20.54	20.61	20.10	20.36	21.10	21.29	21.03	19.24	18.18	17.54
2013	17.08	15.85	15.84	16.46	17.37	19.32	19.94	21.01	21.35	22.07	23.94	26.12
2014	21.75	21.42	21.31	20.87	20.16	19.78	19.49	20.09	20.58	20.52	20.34	20.41

თვალსაზრისი

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამის მხარდასაჭერად

საქართველოს მთავრობა ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამას იწყებს. პროგრამის ფარგლებში სახელმწიფო ბალანსზე არსებული 7 ათას ჰექტარზე ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია იგეგმება.

პროგრამა ორ კომპონენტად იყოფა: 1) კერძო საკუთრებაში არსებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია და ჩაის პირველადი გადამამუშავებელი თანამედროვე საწარმოების შექმნა; 2) სახელმწიფოსაგან იჯარით აღებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია და ჩაის პირველადი გადამამუშავებელი თანამედროვე საწარმოების შექმნა. პროექტში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ როგორც იურიდიულ პირებს, ასევე სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივებს. ჩაის პლანტაციებში სარეაბილიტაციო

სამუშაოების ღირებულება ერთ ჰექტარზე არ აღემატება 2500 ლარს, დღეს-ჩათვლით. აქვე განსაზღვრულია, რომ თუ სარეაბილიტაციო სამუშაოების ღირებულება 1 ჰა-ზე გადასარგებლობით აღემატება 2500 ლარს, მაშინ თანადაფინანსების მოცულობა დგინდება 2500 ლარიდან კერძო იურიდიული პირებისათვის-60 %-ის, ხოლო კოოპერატივებისათვის – 80%-ის ფარგლებში. სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ჩაის პლანტაციებისათვის თანადაფინანსება იურიდიული

პირისათვის ხორციელდება 70%-ით, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის – 90%-ით. ამასთან, ყველა ტიპის საკუთრების ჩაის პლანტაციებისათვის სახელმწიფო დამატებით გასხვლის შემდგომ პირველსავე წელს შესატანი სასუქების ღირებულებების 50%-ს უნაზღაურებს.

კოოპერაციის მაქსიმალური ხელშეწყობის მიზნით პროექტში

მონაწილე კოოპერატივები ასევე დამატებით უსასყიდლოდ მიიღებენ ჩაის პირველადი დამუშავებისათვის სანარმოო მანქანა-დანადგარებს, მოწყობილობებსა და ინვენტარს.

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც 2016 წლის იანვრიდან უნდა შევიდეს ძალაში, განსაკუთრებულ ძალისხმევასა და ენერჯიას მოითხოვს. შემდგომ ეტაპზე მიზანშეწონილი იქნება არამარტო არსებული ჩაის პლანტაციების ექსპლუატაციაში მიღება, არამედ ახალი მაღალმოსავლიანი და მაღალპროდუქტიული ჩაის პლანტაციების გაშენება, რისთვისაც აქედანვე უნდა გატარდეს როგორც სამეცნიერო-კვლევითი, ისე ორგანიზაციულ-პრაქტიკული ღონისძიებები. საამისოდ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შექმნას ჩაის აღდგენა-რეაბილიტაციის სააგენტო, რომელიც მთლიანად ითავეს დარგის განვითარებას. სააგენტოს ფუნქციონირების ადგილსამყოფელად უნდა განისაზღვროს ოზურგეთი (ანასეული) შემდეგი მოტივაციის გამო:

ანასეულში ფუნქციონირებს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ნიადაგისა და სურსათის დიაგნოსტიკურ ცენტრ „ანასეულის“ ლაბორატორია.

ოზურგეთში ფუნქციონირებს შპს „ოზურგეთის მძიმე ნიადაგები“,

რომელიც ორიენტირებულია ჩაის ნედლეულის გადამამუშავებელ მანქანა-დანადგარების სერიულ წარმოებაზე.

ოზურგეთი-ანასეული წარმოადგენს მეჩაიეობის ძირითადი რეგიონების: გურია-სამეგრელო-აჭარის ცენტრს, საიდანაც ყოველმხრივ მოხერხებულია დარგის სახელმწიფოებრივი მართვა.

ანასეულში არსებული სამეცნიერო პოტენციალი სააგენტოს მუშაობას გახდის მიზანმიმართულს, მობილურს და შედეგებზე ორიენტირებულს. ახლადშექმნილი სააგენტოს ძირითადი ფუნქცია უნდა განისაზღვროს შემდეგი საკითხებით:

1. მოახდინოს ჩაის პლანტაციებისა და ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოების სრული ინვენტარიზაცია;
2. მეცნიერებთან მჭიდრო თანამშრომლობით შეიმუშაოს მეჩაიეობის დარგის განვითარების პერსპექტიული გეგმა;
3. სახელმწიფოს წარუდგინოს დასაბუთებული წინადადებები და რეკომენდაციები პირველ ეტაპზე არსებული ჩაის პლანტაციების სახელმწიფო სახსრებით აღდგენის ხელშეწყობის პროგრამის განხორციელებისათვის;
4. დაანესოს მონიტორინგი სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში რეაბილიტაციის განმახორციელებელ კომპანიაზე;
5. დამატებით გამოანახოს დონორები მეჩაიეობის დარგის განვითარებისათვის;

6. ჩაის კულტურით დაინტერესებულ კომპანიებს, მცირე მეწარმეებს, ფერმერებს აღმოუჩინოს პრაქტიკული დახმარება ტექნიკით, სასუქებით, სათესლე და სარგავი მასალებით;

7. სახელმწიფო დონეზე გადამწყვიტოს ახალი პლანტაციების გასაშენებლად ჩინეთიდან ჩაის პერსპექტიული ჯიშების და ნერგის შემოტანის საკითხი;

8. შეუმციროს, ან გარკვეული წლების მანძილზე მოუხსნას მიწის გადასახადი ჩაის პირველად მწარმოებლებს, საგადასახადო შეღავათები დაუნესდეს გადამამუშავებელ წარმოებებს;

9. ჩაატაროს ჩაის აუქციონი, ფესტივალები, გამოფენები, რათა დაეხმარონ კომპანიებს ჩაის პროდუქციის რეალიზაციაში;

10. მოახდინოს ეკოლოგიურად სუფთა ჩაის პროდუქციის მწარმოებელი კომპანიების ნახალისება და პოპულარიზაცია;

11. სააგენტოს მიერ მოძიებული იქნას ბაზრები და ინვესტორები;

12. ოზურგეთში შეიქმნას ერთი მაღალტექნოლოგიური ჩაის მრავალფუნქციური კომბინატი საკუთარი ჩაის პლანტაციებითა და გადამამუშავებელ-დამფასოებელი დანადგარებით, როგორც საპილოტე საწარმო, სადაც დაინერგება ქართველი მეცნიერების მიერ შექმნილი და უცხოური ინოვაციური ტექნოლოგიები, რაც კონკურენტუნარიანობას შესძენს დარგს.

აღნიშნულ ღონისძიებათა პრაქტიკული რეალიზაცია მნიშვნელოვნად დააჩქარებს მეჩაიეობის დარგის ზრდას, უმუშევართა დასაქმებას და გააუმჯობესებს ეკოლოგიურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას.

ზაურ ბაბრიძე,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი;
რუსუდან ტაბიძე,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი;
ზურაბ პოპუჩავა,
ინჟინერ-ტექნოლოგი. ოზურგეთი, ანასეული

სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტის ოთხი ხერხი

მინესოტის უნივერსიტეტისა და მონრეალის მაკჯილის უნივერსიტეტის მცენერებებმა ჩამოაყალიბეს ოთხი მიმართულება, რომელიც გადაარჩინს ჩვენ ცივილიზაციას მოსალოდნელი სასურსათო კრიზისისაგან. ესაა პასუხი კითხვაზე, თუ რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ ერთდროულად მოხერხდეს კვების პროდუქტების გლობალური წარმოების ზრდა და ბარემოცა სოფლის მეურნეობის გარეგანი ფაქტორების შემცირება.

მოსახლეობის მატებისა და ცხოვრების დონის ამაღლების კვალობაზე განვითარებად ქვეყნებში 2050 წლისათვის სურსათზე გლობალური მოთხოვნა გაორმაგდება. გავრცელებული აზრის თანახმად, ამ მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად საჭიროა სოფლის მეურნეობის დატვირთვის გაზრდა.

მაგრამ მსოფლიოს ბევრ ნაწილში, განსაკუთრებით აღმოსავლეთ ევროპაში, უდაბნო საქარას სამხრეთით მდებარე აფრიკაში, აღმოსავლეთ და სამხრეთ აზიაში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებიდან შესაძლებელზე გაცილებით ნაკლები პროდუქტი მოჰყავთ. მეცნიერებმა ჩაატარეს მთელ მსოფლიოში შეგროვილი სასოფლო-სამეურნეო მონაცემების ანალიზი და დაადგინეს, რომ სოფლის მეურნეობის სტრატეგიული რეფორმის გზით მოხერხდება არა – მარტო გლობალური მოსავლიანობის მკვეთრად ამაღლება, არამედ გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შემცირებაც. შორეული პერსპექტივისათვის ეს ნიშნავს ჰუმანიტარული კატასტროფისა და სასურსათო დეფიციტის მიზეზით გლობალური ცივილიზაციის დაღუპვის რისკის შემცირებას.

მეცნიერებმა 17 ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მონაცემები გამოიყენეს და სასოფლო-სამეურნეო რესურსების მართვის ზოგადი სურათი

შექმნეს. სამწუხაროდ, ეს სურათი სავალალოა: პლანეტის უმეტეს ნაწილზე მცირე მოსავლის მოსაყვანად გამოიყენება წყლის, სასუქისა და სანვავის უზარმაზარი მოცულობა. საკვების გლობალური წარმოების სტრუქტურის საფუძველზე მეცნიერებმა ჩამოაყალიბეს მოსალოდნელი სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტის ოთხი მიმართულება.

ჯერ ერთი, არსებობს კულტურათა უმრავლესობის წარმოების 45-70%-ით გაზრდის შესაძლებლობა. მოსავლიანობის მატების საუკეთესო შესაძლებლობა აღინიშნება აღმოსავლეთ ევროპაში, უდაბნო საქარას სამხრეთით მდებარე აფრიკაში, აღმოსავლეთ და სამხრეთ აზიაში.

მეორეც, გარკვეულ რეგიონებში სხვადასხვა მიზეზის გამო გართულებულია ამათუიმ კულტურის მოყვანა. ასე მაგალითად, საკვებ ნივთიერებათა ნაკლებობა ზღუდავს სიმინდის მოყვანას აღმოსავლეთ ევროპის, დასავლეთ აფრიკის ქვეყნებში, ხორბლისა – აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. ამასთანავე, საკვებ ნივთიერებათა და წყლის ნაკლებობა ზღუდავს ბრინჯის მოყვანას სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში.

მესამეც, წარმოების ამჟამინდელი დონის პირობებში გლობალური მასშტაბით შესაძლებელია აზოტისა და ფოსფორის სასუქის

გამოყენების შემცირება შესაბამისად 28 და 38 პროცენტით – სიმინდის, ხორბლისა და ბრინჯის მოსავლიანობის შემცირების გარეშე. სასუქის ბოროტად გამოყენება განსაკუთრებით შესამჩნევია ჩინეთში, მაგრამ ამ სასუქების შეტანის ოპტიმიზაციის საშუალება აშშ-ში, დასავლეთ ევროპასა და ინდოეთშიც არსებობს.

მეოთხეც, სასუქის სტრატეგიული გადანაწილების ხარჯზე შესაძლებელია სასოფლო-სამეურნეო მიწის სანარმოო პოტენციალის 75%-ით გაზრდა. ამასთანავე, ამის შედეგად აზოტის მსოფლიო მოხმარება მხოლოდ 9%-ით გაიზრდება, კალიუმისა – 34%-ით, ხოლო ფოსფორის მოხმარება 2%-ით შემცირდება.

მკვლევარები ხაზგასმით აღნიშნავენ, რომ ჩატარებულ ანალიზი არის „უხეში“, ანუ გლობალური მასშტაბისა, ამიტომ გათვალისწინებული არ არის ადგილობრივი ფაქტორები – ისეთი, მაგალითად, როგორიცაა გეოპოლიტიკა, სოციალური წყობა, კლიმატის შეცვლის ზემოქმედება და სხვ. ამის მიუხედავად, მეცნიერები დარწმუნებული არიან, რომ „სასურსათო ჩიხიდან“ გამოსავალი არსებობს – ესაა სოფლის მეურნეობის სტრატეგიული მართვა. სხვა საკითხია, რამდენად განხორციელდება ასეთი მართვა. უფრო მოსალოდნელია, რომ ცალკეულ სახელმწიფოთა მიერ არაეფექტური კულტურების არაეფექტური მოყვანა ისევ გაგრძელდება, რაც მომავალში გლობალური მასშტაბის პრობლემებს შექმნის.

www.doctrina.ge/

განვლილი 2015 წელი ქართულ მევენახეობაში

ამ მხრივ 2015 წელი საკმაოდ საინტერესო იყო და წინამდებარე სტატიებში ჩვენ შევეხებით განვლილი წლის ძირითად მოვლენებს. თავშივე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი ქვეყნის ვაზისა და ღვინის სფეროში უამრავი პრობლემა გადასაჭრელი. პრობლემები ადამიანებმა უნდა გადაჭრან, ხოლო ასეთ დროს კი საჭიროა იმ კანონით ხელმძღვანელობა, რომელიც უკვე დიდი ხანია ითხოვს ჩასწორებასა და ცვლილებებს. აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს ღვინის ეროვნული სააგენტოს მიერ განუხლები საქმიანობა, რომელმაც ორგანომატ დიდი ძალისხმევა გამოიჩინა ამჟამინდელ კანონში ცვლილებების შესატანად. იმედია, რომ ქართული კანონი ვაზისა და ღვინის შესახებ დროთა განმავლობაში დაიხვეწება და დასრულდება.

ჯერხნობით ასევე მოუგვარებელია დედაქალაქში ყურძნის ბაზრობის საკითხიც. ამ პრობლემას ჩვენ უკვე რამდენიმე წელია ვახსენებთ შესაბამის ინსტიტუტებს ჟურნალ „აგარული საქართველოს“ საშუალებით. საქმე არც ისე რთულადაა. თუ კაცი მოინდომებს, ეს პრობლემა ერთ თვეშიც კი მოგვარდება, მაგრამ ვაზისა და ღვინის სამშობლოს ყურძნის კეთილმოწყობილი ბაზრობა ამ დრომდე ვერა და ვერ ელირსა.

2015 წელი მევენახეობა-მელვინეობის ლიტერატურის გამოცემებითაც იყო საინტერესო, რომელ საკითხსაც ჩვენ 2011 წლიდან მოყოლებული განვიხილავთ ყოველწლიურ შემაჯამებელ სტატიებში. მიზეზთა გამო 2014 წელს რამდენიმე მნიშვნელოვანი გამოცემა გამოგვრჩა. გვინდა ვისარგებლოთ მომენტიტით და

ტრადიციას წაღსაც არ ვუღალავთ და ჟურნალ „აგარული საქართველოს“ მეშვეობით შემოგთავაზებთ საქართველოს მევენახეობისა და მელვინეობის სფეროში განვლილი წლის შემაჯამებელ მოკლე სტატიას.

შარშანდელი ხარვეზი წელს გამოვასწოროთ. პირველ რიგში შევეხეთ ბატონ ლევან ფრუიძის ნაშრომს – „საქართველოს მევენახეობისა და მელვინეობის ისტორია“, თბილისი, 2014 წ. ეს გახლავთ ვრცელი ნაშრომის პირველი ნაწილი, რომელიც ნამდვილად ძვირფასი საჩუქარია ქართველი მკითხველისათვის. ავტორი სიღრმისეულად განიხილავს უძველესი დროის მევენახეობა-მელვინეობის საკითხებს. ქართველი საზოგადოება დიდი ინტერესით ელოდება მომდევნო ნიგნების გამოცემას და ბატონ ლევანს, რომელიც გახლავთ ქართული ტრადიციული მევენახეობა-მელვინეობის ჭეშმარიტი მეცნიერი და ქომაგი, ჯანმრთელობასა და წარმატებებს უსურვებს.

გარდა ამისა, 2014 წელსვე ბატონი თამაზ კობაიძის ავტორობით გამოიცა მეტად საინტერესო და სასარგებლო ნიგნი – „ვაზის ქართული ჯიშების ცნობარი“. ნიგნი ილუსტრირებულია და მასში თითოეული ქართული ვაზის უძველესი და ასევე შედარებით ახალგაზრდა სელექციური ჯიშების შესახებ შესულია მოკლე ამპელოგრაფიული აღწერები. გამოცემა მეტად აქტუალურია, მით უმეტეს, რომ ბოლო პერიოდის ამპელოგრაფიული გამოცემებით განვითარებული ნამდვილად არა ვართ და ამ მხრივ უკვე ბევრი წელია, რაც სერიოზული არაფერი გაკეთებულა. უნდა ითქვას, რომ ისტორიაში შესვლის წყურვილით ამავე სფეროში ბევრი უვიცი აფათურებს ხელებს...

შემდეგი ნაშრომი მხატვრულ-ეთნოგრაფიული ხასიათისაა. ესაა ბატონ თამაზ კანდელაკის იდეის საფუძველზე გამოცემული ნიგნი „ვაზი – სიცოცხლის ხე“. თბილისი, 2014 წ.

და ბოლოს ნიგნი – „ქართული ღვინის ტურიზმის გზამკვლევი“, 2014 წ.

რაც შეეხება 2015 წლის გამოცემებს, ესენია:

ილუსტრირებული ჟურნალი – „ღვინო როგორ კულტურა“ (მთავარი რედაქტორი ბ-ნი შალვა ხეცურიანი). ჟურნალი მაღალი პოლიგრაფიული დონისაა, რომელშიც მკითხველი ბევრ საინტერესო ინფორმაციას კითხულობს. გამოცემულია ჟურნალის როგორც ქართული, ისე ინგლისური ვერსიაც. შეგახსენებთ, რომ ჟურნალი – „ღვინო როგორც კულტურა“ არის პერიოდული გამოცემა, ხოლო 2015 წლის ქართული გამოცემა რიგით მეორეა.

ამავე, 2015 წელს გამოიცა წინა, 2014 წელში გამოცემული ნიგნის – „ქართული ღვინის ტურიზმის გზამკვლევის“ ინგლისური ვერსიაც.

გამოიცა ასევე ფულბრაიტული პროფესორის, ბატონი კახაბერ ჯაყელის ნიგნი – „ქვევრის ღვინის დაყენება“. თბილისი, 2015 წ.

ბატონმა რეზო გიქოშვილმა გამოსცა ნიგნი – „მესხური ვაზი და ღვინო“. თბილისი, 2015 წ.

გამოიცა ილია ჭავჭავაძის ნარკვევი – „ღვინის ქართულად დაყენება“. თბილისი, 2015 წ. ნიგნი გამოსაცემად მოამზადა და ფოტოები დაურთო გ. ბარისაშვილმა (ნარკვევის პირველი გამოცემა გამოიცა 2012 წელს).

ასევე გამოცემები:

„მელვინეობა ოჯახურ პირობებში“. თბილისი, 2015 წ.

„ბიომევენახეობა“ (მოკლე ცნობარი), თბილისი, 2015 წ.

„ქვევრის მოვლა“. თბილისი, 2015 წ.

გამოცემების ავტორი: გიორგი ბარისაშვილი.

გარდა ქართული გამოცემებისა, 2015 წელს გამოიცა ბრიტანელი მწერლისა და ღვინის კრიტიკოსის, ბატონი ოზ კლარკის ნიგნი „The history of wine in 100 bottles“.

ნიგნი საქართველოს ერთი გვერდი ეთმობა, მაგრამ მნიშვნელოვანია, რომ ავტორი ჩვენს ქვეყანას ღვინის სამშობლოდ მოიხსენიებს, ხოლო ტერმინ ქვევრს იგი მართებულად წერს – „Kvevri“, რასაც ზოგიერთი

ქართველი თუ უცხოელი ხშირად, ან განგებ ამახინჯებს და წერს არასწორ ტერმინს – „Qvevri“, ან ეს ყოველივე არცოდნისა, თუ სხვა მიზეზთა გამო მოსდის...

თვალი გადავავლოთ ქართული ვაზისა და ღვინის სფეროში მომხდარ ზოგიერთ მნიშვნელოვან მოვლენას.

დავინწყით „წლის მოვლენით“. საქმე ეხება დედაქალაქში ვაზისა და ღვინის ბიბლიოთეკის გახსნას. ეს მეტად სასიხარულო ფაქტი 2015 წლის მთავარ მოვლენად უნდა ჩაითვალოს უდავოდ! მისასალმებელი იქნება, თუ ამგვარი ბიბლიოთეკები თელავში, ქუთაისში და ბათუმშიც გაიხსნება. ვაზისა და ღვინის ახლად გახსნილმა ბიბლიოთეკამ მიუხედავად მისი „ახალგაზრდობისა“, უკვე არაერთი სასარგებლო საქმის გაკეთება მოასწრო. წარმატებას ვუსურვებთ ბიბლიოთეკის მესვეურთ!

შემდეგი, და არანაკლებ მნიშვნელოვანი მოვლენა გახლდათ დედაქალაქში ღვინის მუზეუმის გახსნა, რომელიც ღვინის ეროვნული სააგენტოს შენობაშია განთავსებული.

2015 წელს ალავერდის მონასტერში ჩატარდა ქვევრის ღვინის მესამე საერთაშორისო სიმპოზიუმი.

ამავე წლეს თბილისში "ახალი ღვინის ფესტივალი" განსხვავებული ფორმატით ჩატარდა. უნდა ითქვას, რომ ეს ღონისძიება დედაქალაქში უკვე ტრადიციად იქცა და იგი განსაკუთრებით დიდი სტიმულია დამწყები მეღვინეებისთვის.

ასევე ტრადიციადაა ქცეული „ოჯახში დამზადებული ღვინის ფესტივალიც“, რომელიც ბათუმისა და ლაზეთის მიტროპოლიტის, მეუფე დიმიტრის კურთხევითა და ინიციატივით ქალაქ ბათუმში წელს უკვე მერვედ ჩატარდა.

აღსანიშნავია ასევე ქართული ღვინის დღის დაწესებაც, რომელიც წელს მეორედ ჩატარდა. მნიშვნელოვანია, რომ ეს დღე, რომელიც ოქტომბრის დასაწყისში აღინიშნა, არა მხოლოდ დედაქალაქში, არამედ ერთდროულად საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებშიც ჩატარდა. ინიციატივა საქართველოს პრემიერ-მინისტრს ეკუთვნის.

გასულ წელს „ექსპო-ჯორჯიას“ საგამოფენო ცენტრმა უმასპინძლა ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების საერთაშორისო, რიგით მერვე გამოფენას – „WinExpo Georgia 2015“. ამ გამოფენას წელს საკმაოდ დიდი მასშტაბები ჰქონდა და შესაბამისად დიდი გამომხაურებაც მოჰყვა.

კიდევ ერთი ფაქტი, რომელიც საქართველოს სომელიეთა ასოციაციის დამფუძნებლის – შალვა ხეცურიანის ინიციატივით განხორციელდა, ესაა ჭიქების მწარმოებელი ავსტრიული კომპანია „რიდელის“ მიერ საფერავისთვის სპეციალური ბოკალის დამზადება. როგორც ცნობილია სამომავლოდ იგეგმება ქვევრში დაყენებული კახური ღვინისა და „ჭაჭის“ ჭიქების დამზადებაც.

მოკლედ შევეხოთ 2015 წელს ვაზისა და ღვინის თემატიკაზე გადაღებულ ფილმებსაც.

ეს წელი, წინა წლებთან შედარებით საკმაოდ ნაყოფიერი იყო. დავინწყით ღვინის ეროვნული სააგენტოს ინიციატივით გადაღებული ფილმით – „ღვინის სული“. დაახლოებით 15-წუთიანი ფილმი მოკლედ გადმოგვცემს ქართული ღვინის ისტორიას.

შემდეგი ფილმი, რომელიც ქართველმა მაცურებელმა 2015 წელს იხილა, ესაა გიორგი მოლოდინაშვილის დოკუმენტური ფილმი – „ღვინის მცველები“. ფილმი ერთსაათიანია და მასში აღბეჭდილია კახეთში ერთი მარნის მშენებლობის ისტორია. აღნიშნული მარნისთვის ქვევრები დაამზადეს იმერეთში და ფილმშიც სწორედ ეს პროცესებია გადაღებული.

ასევე უნდა აღინიშნოს ყოველკვირეული გადაცემა „ქვევრისპირულიც“. ამ გადაცემის ფარგლებში 2015 წელს მაცურებელმა 24 სერია იხილა. მთლიანობაში კი გადაცემა „ქვევრისპირულმა“ ქართველ მაცურებელს 2014-15 წლებში 34 სერია შესთავაზა და, როგორც პირველი მრავალსერიიანი ფილმი ქართულ ტრადიციულ მეღვინეობაზე ისტორიამიც შევიდა.

რა თქმა უნდა, აღნიშვნის ღირსია საქართველოს სომელიეთა ასოციაციის დამფუძნებლის, ბატონი შალვა ხეცურიანის საავტორო დოკუმენტურ-შემეცნებითი ფილმიც (რეჟისორი – ნანა ჯორჯაძე). სრულმეტრაჟიანი ფილმზე მუშაობა უკვე დასრულდა, ხოლო მისი ეკრანიზაცია 2016 წელს გველოდება.

და ბოლოს კიდევ ერთი ფილმი, რომლის გადაღებები 2015 წელს დაიწყო.

ესაა ამერკელი დოკუმენტალისტის – ემილი რეილისბეკისა და სომელიე – ჯერემი ქვინის ფილმი ქართულ ვაზზე და ღვინოზე. როგორც ცნობილია, ფილმის პრეზენტაცია მოხდება 2016 წლის ზაფხულში. ამ ეტაპზე გადაღებულია ფილმის მხოლოდ ერთი ნაწილი და გადაღებები გრძელდება. აქვე უნდა აღინიშნოს სტუდია „გუთანის“ მიერ 2012-13

წლებში გადაღებული საავტორო დოკუმენტურ-მხატვრული სრულმეტრაჟიანი ფილმი „ქრისტეს მერთველეები“, რომელიც ნათარგმნია ინგლისურ ენაზეც. ფილმის პრეზენტაცია 2013 წელს გაიმართა სამეფის საკათედრო ტაძრის ახალგაზრდულ ცენტრში, ხოლო მისი ეკრანიზაცია რიგ მიზეზთა გამო, სამწუხაროდ ჯერ არ მომხდარა.

რაც შეეხება ქართული მევენახეობა-მეღვინეობის სფეროში მომხდარ დანარჩენ მოვლენებს.

დაგვეთანხმებით, რომ წელს ყველაზე ხმაურიანი მოვლენა „რთველი 2015“ იყო, რადგან ამ წელს ყურძნის სუფსიდირების საკითხი ის ძირითადი და მტკივნეული საგანი გახლდათ, რომელზეც მთელი კახეთი ლელავდა. ჩასაბარებელი ყურძნის დაბალი ფასებით მთავრობაზე განაწყენებული კახელი მევენახეების

მხრიდან ადგილი ჰქონდა სხვადასხვა საპროტესტო აქციებს... საერთოდ კი ყურძნის მოსავლის წელი მთელს საქართველოში და განსაკუთრებით კი კახეთში ბარაქიანი იყო, თუმცა, კახეთი წელსაც ვერ გადაურჩა სტიქიასა და სეტყვას, რამაც მავნახეობის გარკვეული ნაწილი მოსავლის გარეშე დატოვა, ხოლო ნაწილს კი მოსავლის გარკვეული ნაწილი გაუნადგურა.

ქართული მევენახეობა-მელვინეობის სფეროში ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად ჯერჯერობით

ისევ ღვინის ფალსიფიკაცია რჩება! რა დასამალია, რომ ქართველი მელვინე-ფალსიფიკატორების უმეტესობის საყვარელი საქმიანობა ჯერ კიდევაა შაქარ-წყლითა და ე.წ. „ჭიბრიდული“ ჯიშებით ქინძმარაულის, ხვანჭკარისა თუ სხვა ღვინოთა გაკეთება (გაფუჭება). იმ შესრულებული საქმეების დაუნახავობა ნამდვილად არ შეიძლება, რაც სახელმწიფოს მხრიდან უკვე გაკეთდა, მაგრამ საინტერესოა, თუ რა უნდა ეწოდოს იმას, როდესაც ზოგიერთ

ღვინის ქარხანაში შაქარი ლამის „ტრაილერებით“ შედის... ამგვარი იყო ჩავლილი 2015 წელი ქართული მელვინეობის სფეროში თავისი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი საკითხებით. იმედი ვიქონიოთ, რომ მომავალი 2016 წელი უკეთესი იქნება როგორც მოვლენების, ისე ღვინის ხარისხის თვალსაზრისით. წარმატებას ვუსურვებთ პირველ რიგში მათ, ვინც საქმიანობს ქვევრში ღვინის ქართულად დაყენებისა და საერთოდ, ქართული ტრადიციული მევენახეობა-მელვინეობის სფეროში, რადგან ქართულ მელვინეობას სწორედ ქვევრში, ვაზის ქართული ჯიშებისაგან დაყენებული ბუნებრივი ღვინო გაუთქვამს სახელს მსოფლიოში, რომელი პროცესიც უკვე დანყებულია და მეტად შორსაც იქნებოდა წასული, რომ არა ამ საქმის ხელისშემშლელები... ასევე დახმარებას ითხოვს ჩვენი ტრადიციული „ჭაჭაც“, რასაც უპირველესად მთავრობის მხრიდან უნდა მიექცეს ყურადღება, თუმცა, სამწუხაროდ პირიქით კი ხდება.

გიორგი პარისაშვილი,
მცხეთა, 2015

მოკლე მიმოხილვა

მევენახეობა-მელვინეობა აჭარაში

საქართველოს მევენახეობა-მელვინეობის რეგიონებს შორის აჭარა და კონკრეტულად კი მთიანი აჭარა საკმაოდ პირსაპიტიულო ადგილია. მართალია, მიზანშეწონილი გამოაჩინა ახალი ღვინის კულტურის განვითარება უფრო ადგილობრივი იყო, მაგრამ კვილად აჭარაში ვაზსა და ღვინოს ფასში კლინად ჰქონია გადგომი.

მევენახეობა-მელვინეობის ამჟამინდელი მდგომარეობა ზემო აჭარაში შეიძლება ითქვას, რომ სავალალოა, არადა საქართველოს ამ ულამაზეს მხარეში ჩვენს წინაპრებს ძველთაგანვე ათეულობით ვაზის ჯიშები ჰქონდათ გამოყვანილი. „საქართველოს ამპელოგრაფიაზე“ დაყრდნობით, რომელიც 1960 წელსაა გამოცემული, აჭარაში შემდეგი ვაზის ჯიშები გვხვდება: ალმურა თეთრი (თეთრი), ალმურა შავი (წითელი), ახალაკი (წ.), ბათომურა (წ.), ბალის ყურძენი (თ.), ბროლა (თ.), ბურძღალა (წ.), ბუტკო (წ.), გორგოული (თ.),

ვაიოს საფერავი (წ.), თეთრა (თ.), თურვანდი (თ.), კაიკაციშვილისეული თეთრი (თ.), კვირისთავა (თ.), კიბურა (ვარდისფერი), კირნითელა (წ.), კორძალა (წ.), ლივანურა თეთრი (თ.), ლივანურა შავი (წ.), მაგარა (წ.), მათენაური (წ.), მეკერენჩხი (წ.), მორცხულა (წ.), მწვანურა (თ.), მწვანე აჭარული (თ.), ორჯოხული (თ.), პოვნილი (წ.), სალიკლევი (წ.), საფერავი აჭარული (წ.), სანურავი (წ.), სხალთური (წ.), ტყის ვაზი (წ.), ტყის ყურძენა (წ.), ქორქაულა (წ.), შავშურა (თ.), შიშველი (წ.), ჩიტისთვალა აჭარული (წ.), ცვითე (თ.), ცხენისძუძუ აჭარული (წ.),

წვიტე (თ.), ჭეჭიბურა (თ.), ჭიპაკური (წ.), ხარისთვალა აჭარული (წ.), ჭოდი (წ.), ჯავახეთურა (თ.), ჯინეში (წ.). ამ მონაცემების მიხედვით ირკვევა, რომ აჭარაში ჩვენ ვხვდებით ადგილობრივი ვაზის ჯიშების დიდ მრავალფეროვნებას, კერძოდ 44 ჯიშს, რომელთაგანაც 27 ჯიში წითელყურძნიანია, 16 ჯიში – თეთრყურძნიანი, ხოლო 1 კი – ვარდისფერყურძნიანი. ჩამოთვლილ ჯიშთაგან წითელყურძნიანი ჯიში „კორძალა“ გურიისა და აჭარის რეგიონების საერთო ჯიშად ითვლება. ასევე საინტერესოა ისიც, რომ აჭარულ ვაზის ჯიშებში ჩვენ ვხვდებით 8 ჯიშს, რომელთა ყვავილები ფუნქციონალურად მდებრობითი სქესისაა. ესენია: ბათომურა – წითელყურძნიანი ვაზის ჯიში; ბროლა – თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიში; ჩიტისთვალა აჭარული

– ნითელყურძნიანი ვაზის ჯიში; ლივანურა თეთრი – თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიში; ქორქაულა – ნითელყურძნიანი ვაზის ჯიში; ჭეჭიბერა – თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიში და ჯინეში – ნითელყურძნიანი ვაზის ჯიში. გარდა ამისა, აჭარულ ვაზის ჯიშთა ჩამონათვალში გვხვდება როგორც საღვინე, ისე სასუფრე ჯიშები, ამასთან არაერთი. სასუფრე ვაზის ჯიშია, მაგალითად: ხოფათური (სასუფრე და საღვინე). ეს ჯიში მ. რამიშვილის ნიგნის – „გურიის, სამეგრელოს და აჭარის ვაზის ჯიშების“ მიხედვით, რომელიც 1943 წელსაა გამოცემული, აჭარული ვაზის ჯიშთა ჩამონათვალშია შეტანილი, ხოლო „საქართველოს ამპელოგრაფიის“ მიხედვით, რომელიც 1960 წელს ნიკო კეცხოველის რედაქციით გამოიცა, იგი რაჭულ ჯიშად მოიხსენიება...

ასევე აჭარულ სასუფრე ჯიშებში შედის შემდეგი ვაზის ჯიშები: კაიკაციშვილისეული თეთრი, თეთრა (სასუფრე და საღვინე), ლივანურა თეთრი, შავმურა, ჯავახეთურა, ბათომურა, ცხენისძეძუ აჭარული, მტრედისფეხა (სასუფრე და საღვინე), მახათური (სასუფრე და საღვინე), მეკრენჩხი, ლივანურა შავი, მათენაური, ჯინეში, ჭოდი და სხვ.

სწორედ ამ მონაცემთა მიხედვით აჭარის რეგიონი, როგორც უკვე აღინიშნა, ძალიან საინტერესო და მრავალფეროვანია. თუმცა, როგორც მევენახეობა-მელვინეობის თითქმის ყველა რეგიონში, ამჟამად აქაც ორი-სამი ძირითადი ჯიშია გავრცელებული. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში კი აჭარაში უმეტესად ჩხავერი და ცოლიკოური გავრცელებული. ძალზე იშვიათად ვხვდებით ასევე რომელიმე ადგილობრივ ჯიშსაც ერთეული ან მცირე ნარგაობის სახით. აჭარის მევენახეობა-მელვინეობის შესახებ მეტად საინტერესო ცნობებს ვკითხულობთ ნიგნში – „გურიის, სამეგრელოს და აჭარის ვაზის ჯიშები“. მ. რამიშვილი. (თბილისი, 1948 წ.), სადაც განხილულია როგორც ადგილობრივი ნიადაგები, ისე მევენახეობისა და მელვინეობის საკითხებიც. ამავე ნიგნიდან ვიგებთ, რომ ზემო აჭარაში ადგილობრივი ვაზის ჯიში სანურავი (სანური) ფართოდ ყოფილა გავრცელებული. ნიგნში ასევე ვკითხულობთ, რომ

მთიან აჭარაში და კონკრეტულად ქედაში გაშენებული ყოფილა ადგილობრივი ვაზის ჯიშების საკმაოდ კარგი საკოლექციო ამპელოგრაფიული ნაკვეთი, რომელიც ამჟამად სამწუხაროდ აღარ არსებობს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქობულეთში, სოფელ გვარაში ამ ორიოდე წლის წინ გაშენდა ახალი, თანამედროვე ამპელოგრაფიული ნაკვეთი, სადაც თავმოყრილია არა მხოლოდ აჭარის ვაზის ჯიშები.

შედარებით ვრცლად შევეხოთ აჭარის ნითელყურძნიან საღვინე ვაზის ჯიშს – სანურავს (უნდა ითქვას, რომ ამ ჯიშს მოიხსენიებენ ასევე მეორე სახელითაც – სანური).

აღნიშნული ჯიში ფილოქსერასა და სოკოვანი დაავადებების გავრცელებამდე შუა და ზემო აჭარის რაიონებში ფართოდ ყოფილა გავრცელებული. ამიტომაც მართებულად მიგვაჩნია, რომ მოხდეს მისი კვლავ გამრავლება და გავრცელება. ცხადია, ცოლიკოურიც და ჩხავერიც უნიკალური ჯიშებია, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ აჭარაში უპირატესობა უძველეს აჭარულ ჯიშებს უნდა მიენიჭოს. ერთ-ერთი ასეთი ჯიში სწორედ სანურავია, რისგანაც მზადდება როგორც მალალხარისხიანი მუქი ნითელი შეფერილობის ღვინო, ისე მალალხარისხიანი ყურძნის წვენიც. იქიდან გამომდინარე, რომ მის ღვინოს აქვს საკმაოდ ინტენსიური შეფერვა, მისგან შესაძლებელია დაყენდეს საზეადმე, საბარძიმე ღვინოც. სანურავის ფორმირება შესაძლებელია როგორც მალალარად,

ისე დაბლარების სახითაც. იგი საკმაოდ უხვმოსავლიან ჯიშად ითვლება და მისი ჯიშობრივი მახასიათებლები ასეთია:

სხვა ადგილობრივ ჯიშებთან შედარებით ჯიში მეტ გამძლეობას იჩენს სოკოვანი დაავადებების მიმართ. მისი ზრდასრული ფოთოლი საშუალო ან საშუალოზე დიდია, რომელიც უპირატესად ღრმადაა დანაკვეთული. ფოთლის ქვედა მხარე ქეჩისებურადაა შებუსუსული. სანურავის ყვავილი ორსქესიანია, ხოლო მტევანი – ცილინდრულ-კონუსური, ან ცილინდრული და ამასთან ძლიერ მკვრივი, კუმსი, ხოლო იშვიათად – საშუალო სიმკვრივისა. მის მტევნებს ხშირად ახასიათებს „მხრები“, უპირატესად 2, ხოლო იშვიათად კი 3 მხარი. მარცვლები მუქი ნითელია და საშუალოზე მსხვილი. მოყვანილობით ოვალურია, ხოლო ზოგჯერ მომრგვალო. სანურავის მარცვლები მეტად წვნიანი და თხელკანიანია. ქედის რაიონში მისი სავეგეტაციო პერიოდის ხანგრძლივობა კვირტების გამოსვლიდან ფოთოლცვენამდე 242 დღეა. ჯიშს ყვავილობა ივნისის დასაწყისში ეწყება და თვის შუა რიცხვებში უმთავრდება. სანურავი ძლიერი ზრდის ჯიშია და განსაკუთრებით ძლიერ ვითარდება დაბლარად ფორმირებული ვაზები. ჯიში სრულ მსხმოიარობაში მეხუთე წელს შედის და აქვს უხვი მოსავალი. უნდა აღინიშნოს, რომ სანურავის მტევანში მარცვლები არათანაბრად მნიფდება, რაც მისი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა.

ქედა, სანურავის რთველი (1940-იანი წლების ფოტო)

მისი მოსავლის ხარისხი სამხრეთის ფერდობზე გაცილებით მაღალია. რაც ასევე მეტად მნიშვნელოვანია, ჯიში თითქმის არ განიცდის ზამთრისა და გაზაფხულის ყინვების უარყოფით გავლენას (განსაკუთრებით გაზაფხულის წაყინვები მთიან აჭარაში არც თუ ისეთი იშვიათობაა). ყურძნის შაქრიანობა აღწევს 18-19%-ს, ამიტომაც ღვინო შედარებით დაბალალკოჰოლიანია. ამის გამო მისი ღვინის ხანგრძლივი დროით დაძველება რეკომენდებული არ არის, გარდა განსაკუთრებული ნლებისა, როდესაც ყურძნის შაქრიანობამ შესაძლოა 20-22%-ს მიაღწიოს. თვითონ ყურძენი ცუდად ინახება.

ასერიგად სანურავი (სანური) მეტად პერსპექტიულ ჯიშად მიგვაჩნია აჭარის რეგიონისათვის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ რეგიონში უპირატესობა მევენახეობის ბიომიმართულებას უნდა მიენიჭოს. ასევე გასათვალისწინებელია

სავენახე ფართობის ექსპოზიცია, ვაზის ფორმირება და მისი დატვირთვა. ვფიქრობთ, რომ კარგი შედეგი უნდა მოგვცეს სანურავის ღვინის ქვევრებში დაყენებამ. სანურავის მცირე ვენახი ამჟამად შემორჩენილი აქვს სოფელ დანდალოში მცხოვრებ ზია მისურაძეს, საიდანაც შესაძლებელია სანამყენე კვირტის აღება.

მართალია, აჭარაში ამჟამად ქვევრში ღვინის ქართულად დაყენების საქმე მიზეზთა გამო მინავლებულია, მაგრამ მაინც გამოჩნდნენ ადამიანები, რომლებმაც ააშენეს მარნები და გააგრძელეს ჩვენი წინაპრების მიერ ჩვენამდე საკუთარი სისხლის ფასად მოტანილი საქმე – ღვინის ქართულად დაყენება! ალბათ, რომ არ ყოფილიყო საფუძველი, ამ საქმის წამოწყება მეტად გართულდებოდა, მაგრამ უამრავი თვალსაჩინო მაგალითის მოტანაა შესაძლებელი, სადაც თვალნათლივ დავინახავთ აჭარის რეგიონის,

როგორც უძველესი მევენახეობა-მეღვინეობის, ისე ახლო წარსულის კვალსაც. ასე მაგალითად, სოფელი ქაქუთი, ზია ოქროპირიძის მარანი, სადაც 25 ქვევრი მოქმედებდა დაახლოებით 80 წლის წინ; ან, მაგალითად უძველესი (VI-XI სს) მარანი სოფელ კაპნისთავში, სადაც აჭარული მეღვინეობის უძველეს ნაშთებს თვალნათლივ ვხედავთ. გარდა ამისა, თანამედროვე მარნები, რომელთაგანაც ნამდვილ მარგალიტს წარმოადგენს სოფელ დანდალოში ზურაბ ავალიანის მარანი, სადაც 19 ქვევრია ჩაფლული (მთლიანობაში დაახლოებით 8 ტონა); ამირან მახარაძის მშენებარე მარანი სოფელ ვარჯანისში; შოთა მიქელაძის მარანი სოფელ ნენიაში; მერაბ ჯაფარიძის მარანი სოფელ ახალშენში; გიორგი კახიძის მარანი ბათუმში; ვაჟა დავითაძის მშენებარე მარანი ბათუმში და სხვ. უნდა აღინიშნოს, რომ აჭარაში მევენახეობა-მეღვინეობის აღორძინების საქმეს დიდად უწყობს ხელს ოჯახში დაყენებული ღვინის ფესტივალი, რომელიც მეუფე დიმიტრის ლოცვა-კურთხევით ყოველწლიურად ტარდება ბათუმში. ჩვენ კი წარმატებას ვუსურვებთ აჭარულ ქართველობას და იმედს ვიტოვებთ, რომ საქართველოს ამ ულამაზეს კუთხეში ვაზისა და ღვინის კულტურა კვლავაც განვითარდება და უფრო მეტად აღორძინდება.

გიორგი ბარისაშვილი,
მცხეთა 2015 წ

ახალი ნიგნი

ქვევრის მოვლა

ამ ახალი ნაშრომით ავტორი გიორგი ბარისაშვილი დარგით დაინტერესებულ მკითხველს სთავაზობს ინფორმაციას ქვევრის მოვლის შესახებ. ნიგნში, რომელიც განკუთვნილია ტრადიციული მარნების მფლობელთათვის და განსაკუთრებით კი დამწყებთათვის, შესულია თავები, როგორიცაა: მექვევრეობისა და თავად ქვევრის ისტორია და მისი დასახელებები საქართველოში; ქვევრების დანიშნულება; ქვევრის რეცხვა; დადუღაბება; გაბზარული ქვევრის გახიზვა; ცვილით დამუშავება; ქვევრების ჩაყრა; ქვევრის სარქველი და სხვ.

„ნიადაგის როლი ბიოსფეროსა და ადამიანის სიცოცხლეში“

საზოგადოების უმეტესობის შიშვენიერად ნიადაგზე წარმოდგენა ასოცირდება მხოლოდ სოფლის მეურნეობასთან, უმთავრესად მიწათმოქმედებასთან.

აღნიშნულ შეხედულებას ღრმა ფესვები გააჩნია. იგი გამოხატავს მიწათმოქმედების მრავალსაუკუნოვან გამოცდილებას, როგორც საკვები პროდუქტების მიღების ძირითადი საშუალება. მაგრამ, რამდენადაც გასაკვირი არ უნდა იყოს, ნიადაგის თვისებებზე ასეთი შეხედულება სრულად ვერ ასახავს ნიადაგის მრავალმხრივ მნიშვნელობას ბუნებისა და ადამიანის სიცოცხლეში.

უდიდესია ნიადაგის როლი დედამიწაზე ბიოლოგიური მრავალფეროვნების ფორმირებასა და შენარჩუნებაში. ნიადაგი არის სიცოცხლის მრავალფეროვნების არსებობისთვის პირობების ფორმირების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი (გ.ვ.დობროვოლსკი, ე.დ.ნიკიტინი, 1990).

ნიადაგის ზოგადბიოლოგიურ ფუნქციებს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს: – ნიადაგის ფუნქციას, როგორც სიცოცხლის არსებობის უნიკალურ არეს;

– როგორც დამაკავშირებელ რგოლს ნივთიერებათა გეოლოგიურ და ბიოლოგიურ წრებრუნვებს შორის მინისზედა ბიოგეოცენოზებში.

– და, რა თქმა უნდა, ნიადაგის ბიოლოგიურ პროდუქტიულობას, რომელიც სოფლის მეურნეობაში ნაყოფიერებად იწოდება.

ნიადაგი ჭეშმარიტად ითვლება ცხოველების, მცენარეების და მიკროორგანიზმების ყველაზე მრავალფეროვანი სახეობებისა და ფორმების (გენების დონეზე) სახეობით უნიკალურ საარსებო არედ. ცნობილი რუსი მეცნიერ-ბიოლოგის მ.მ.კამპილოვის (1974) მონაცემებით, პლანეტაზე საერთოდ ცნობილი ცხოველების ყველა სახეობიდან ხმელეთის ცხოველების სახეობების რიცხვი (ნიადაგში და ნიადაგზე მცხოვრები) შეადგენს 93%, ხოლო წყალში მოხინაღრე სახეობები – მხოლოდ 7%-ს. ანალოგიური შეფარდება მცენარეების შემთხვევაშიც – 92%-ს მცენარეთა სახეობებისა წარმოდგენილია ხმელეთის, ხოლო მხოლოდ 8% – წყალმცენარეებით.

სიცოცხლის ფორმების მრავალფეროვნება ნიადაგში იმდენად დიდია, რომ გამოჩენილია რუსმა ბიოლოგ-

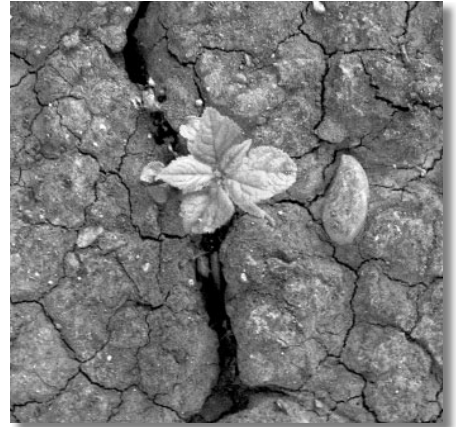
მა, აკადემიკოსმა მ.ს.გილიაროვმა (1985) ნიადაგს „ჩვენს პლანეტაზე სიცოცხლის გენეტიკური მრავალფეროვნების ძირითადი საცავი“ უწოდა. ნიადაგის ასეთი გაჯერება სიცოცხლით აიხსნება ნიადაგის, როგორც ბუნებრივი სხეულის ჰეტეროგენული სტრუქტურის ფორმირებით, რომელიც ერთდროულად შედგება ნივთიერებათა მაგარი, თხევადი და აიროვანი ფაზისაგან;

ნიადაგი წარმოადგენს პოლიდისპერსიულ ფხვიერ მასას, რომელიც შედგება მინერალური, ორგანული და ორგანულ-მინერალური კომპონენტებისაგან. ყველაფერი ეს ნიადაგში მცხოვრები ორგანიზმებისთვის ქმნის ეკოლოგიური პირობების განსაკუთრებულ მრავალფეროვნებას. ამასთან ერთად, საჭიროა მხედველობაში იქნეს მიღებული, რომ ნიადაგის ყოველ ტიპს და სახეს ახასიათებს თავისებოთა განსაზღვრული და მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი მცენარეების, ცხოველების და მიკროორგანიზმების სახეობები და თანასაზოგადოებები (გ.ვ.დობროვოლსკი, ს.ი.ტროფიმოვი, 2004).

ნიადაგი არის წყარო სიცოცხლის მრავალი უცნობი ფორმის აღმოჩენისა და აღწერისათვის. ამრიგად, არაკულტივირებული მიკროორგანიზმების ფენომენი საშუალებას იძლევა დავუშვათ, რომ ნიადაგური ბიოტის რეალური მრავალფეროვნება მნიშვნელოვნად ჭარბობს ამჟამად არსებულ შეფასებას.

ბიომრავალფეროვნების დაცვაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ასევე ნიადაგის როგორც „მფარველის“ ფუნქციას – ორგანიზმების სიცოცხლისუნარიან მდგომარეობაში კონსერვაციას მათი განვითარების სხვადასხვა სტადიებზე (მიკროორგანიზმების სპორები, თესლის ბანკი და სხვა).

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილთან ერთად განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ასევე ნიადაგის საინფორმაციო ფუნქცია. ნიადაგის საინფორმაციო ფუნქცია მუდამდგება ნიადაგის უნარში „დაიმახსოვროს და შეინახოს“ ნიადაგურ ახალწარმონაქმნებში, წარსულ ისტორიულ და გეოლოგი-

ურ ეპოქებში მათი ფორმირების პირობები (უძველესი, რელიქტური და ნამარხი ნიადაგები). ნიადაგის ეს ინფორმაციული ფუნქციები სულ უფრო ფართო გამოყენებას პოულობენ არქეოლოგიასა და პალეოგრაფიაში.

თუკი ნიადაგი ნამდვილად ითვლება მისი ბინადარის სიცოცხლით ყველაზე გაჯერებულ არედ (და ეს უკვე საეჭვო არ არის), ეს იმას ნიშნავს, რომ ნიადაგის და მისი მრავალფეროვნების შენარჩუნების გარეშე შეუძლებელია დავიცვათ ბიოლოგიური მრავალფეროვნება დედამიწაზე, რომლის დაკარგვის საფრთხე დღეს საგანგაშოა მსოფლიოს მასშტაბით.

ბიომრავალფეროვნების ფორმირებისა თუ შენარჩუნების მთავარ საფრთხეებს შორის უპირველესია ჰაბიტატების დეგრადაცია, ფრაგმენტაცია, ნგრევა და სხვა.

ცოცხალი ორგანიზმების საბინადრო ადგილის – ნიადაგის დეგრადაცია საფრთხეს უქმნის როგორც ახლანდელი, ისე მომავალი თაობების კეთილდღეობას. ნიადაგის დეგრადაციისა და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების საკითხების სიახლოვის და ურთიერთგადაკვეთის გამო ნიადაგების დაცვის პრობლემის მოუგვარებლობა (არსებობა) მნიშვნელოვნად ზღუდავს ბიომრავალფეროვნების დაცვის პრობლემის წარმატებით გადაჭრის შესაძლებლობას.

საერთაშორისო დონეზე წარმოებული კვლევებისა და შეფასებების მიხედვით ჩვენი ქვეყანა, როგორც კავკასიის შემადგენელი ნაწილი აღიარებულია, როგორც ერთ-ერთი 25-თაგანი ბიოლოგიურად უმდიდრესი და საფრთხის ქვეშ მყოფი ხმელეთის ეკოსისტემა. საქართველოში ბიომ-

რავალფეროვნებას დეგრადაციისა და განადგურების საფრთხე ემუქრება. ბიომრავალფეროვნების მთავარ საფრთხეებს შორის კი ერთ-ერთი უპირველესია ცოცხალი ორგანიზმების საბინადრო ადგილის – ნიადაგის დეგრადაცია.

გარემოს არსებული მდგომარეობით შემფოთებულმა რიგმა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა XX საუკუნის 80-90-იან წლებში ჩაატარეს ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის ნიადაგების და მსოფლიოს მიწის ფონდის მდგომარეობის ანალიზი. აღმოჩნდა, რომ (ცხრილი № 1) ჩვენს პლანეტაზე სახნავად ვარგისი მიწის ფართობი შეადგენს 3 მილიარდ 278 მილიონ ჰექტარს, ანუ ხმელეთის მთლიანი ფართობის 22%-ს; ამასთან ერთად, მალალი და საშუალოდ პროდუქტიული ნიადაგები შეადგენს ხმელეთის მთლიანი ფართობის მხოლოდ 9%-ს. დანარჩენი მიწები კლიმატური, გეოლოგიური და ორთოგრაფიული პირობების მიხედვით მინათმოქმედებისთვის უვარგისია (დედამიწის

ხმელეთის მთლიანი ფართობი 14 მილიარდი 900 მილიონი ჰექტარია).

თანამედროვე პერიოდში მსოფლიოში იხვლება 1.5 მილიარდი ჰექტარი; დარჩენილი მოუხნავი მიწები უპირატესად წარმოდგენილია ნაკლებად გამოსადეგი ნიადაგებით და დიდ დანახარჯებს საჭიროებენ მათ ათვისებაზე.

1990 წელს საერთაშორისო საცნობარო-საინფორმაციო ნიადაგურმა ცენტრმა ნიდერლანდებში შეადგინა ნიადაგების ანთროპოგენური დეგრადაციის რუკა, რომელიც თვალსაჩინოდ უჩვენებს ამ უაღრესად საშიში პროცესის გლობალურ ზომებს. აღმოჩნდა, რომ (№ 2 ცხრილი) სხვადასხვა ხარისხის დეგრადაციით დაზიანებულია თითქმის 2 მილიარდი ჰექტარი ნიადაგი. მათგან 55,6% მოდის წყლისმიერ ეროზიაზე, 27,9% - ქარისმიერ ეროზიაზე, 12,2% - დამლაშებაზე, დაბინძურებაზე, ნიადაგის გამოფიტვაზე, 4,2% - მექანიკურ გამკვრივებაზე. აღნიშნულ მონაცემებს უნდა დაემატოს, რომ კაცობრიობამ ისტორიულ პერიოდში უკვე დაკარგა 2 მილიარდი ჰექტარი ოდესღაც ნაყოფიერი ნიადაგები, გადააქცია ისინი ანთროპოგენურ უდაბნოებად და უვარგის მიწებად. ნაყოფიერი ათვისებული ნიადაგების დაკარგვა გრძელდება თანამედროვე პერიოდშიც.

ცხრილი 1

მინათმოქმედებაში მიწების გამოყენების განმსაზღვრელი ფაქტორები (ციტირებული, გ.ვ.დობროვოლსკი, 2009)

ფაქტორი	მიწების ფართობი	
	მლნ ჰა	% ხმელეთის მთლიანი ფართობიდან
მყინვარული საფარი	1440	10
ძალზე ცივი ნიადაგები	2235	15
ძალზე მშრალი ნიადაგები	2533	17
ძალზე ციცაბო ფერდობები	2682	18
ძალზე მცირე სისქის ნიადაგები	1341	9
ძალზე ტენიანი ნიადაგები	596	4
ძალზე ღარიბი ნიადაგები	745	5
გამოსადეგარი ნიადაგები, სულ	11622	78
ნაკლებპროდუქტიული ნიადაგები	1937	13
ზომიერადპროდუქტიული ნიადაგები	894	6
მალალპროდუქტიული ნიადაგები	447	3
სახნავად ვარგისი ნიადაგები, სულ	3278	22
დედამიწაზე ხმელეთის საერთო ფართობი	14900	100

ეაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მონაცემებით მსოფლიოს მოსახლეობა 2050 წლისათვის გაიზრდება 3,3 მილიარდი ადამიანით და 9 მილიარდს მიაღწევს. თუკი მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის განმავლობაში მარცვლელი კულტურებით დაკავებული ფართობი ერთ სულ მოსახლეზე მსოფლიოში შემცირდა 0,23-დან 0,12 ჰა-მდე, 2050 წლისთვის იგი შეადგენს სულ რაღაც 0,07 ჰა-ს; ეს კი უკვე კრიტიკული სიდიდეა, რომლის კომპენსირება შემდეგში ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლებით ძალიან ძნელი იქნება.

როგორი მდგომარეობა გვაქვს დღეისთვის საქართველოში ცოცხალი ორგანიზმების საბინადრო ადგილთან – ნიადაგებთან დაკავშირებით – საქართველო ერთ-ერთი გამორჩეული ქვეყანაა ნიადაგური მრავალფეროვნებით. ჩვენი ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობა, კლიმატური პირობების, ნიადაგწარმოქმნელი ქანების მრავალფეროვნება თითქმის ყველა ტიპის ნიადაგის გავრცელებას განაპირობებს, დანყებული შავმიწებიდან, დამთავრებული უდაბნოს ტიპის და ტენიანი სუბტროპიკებისათვის დამახასიათებელი ნიადაგებით (49 ნიადაგური ტიპი). ამდენად, საქართველოს „ნიადაგური მუზეუმიც“ შეიძლება ეწოდოს.

მაგრამ საქართველოში ბოლო 25 წლის განმავლობაში შექმნილი მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გამო ნიადაგი სახელმწიფოს ყურადღების მიღმა დარჩა. ნიადაგის დაცვისა და ნაყოფიერების შენარჩუნება-ამაღლებასთან დაკავშირებულმა პრობლემებმა კრიტიკულ დონეს მიაღწია, რაც საფრთხეს უქმნის საქართველოში როგორც ბიომრავალფეროვნების ფორმირებასა და შენარჩუნებას, ისე სოფლის მეურნეობის შემდგომ განვითარებას, რისი დაშვების უფლებაც ჩვენს ქვეყანას არ აქვს.

ჩვენი ქვეყნის მცირემიწიანობას ისიც ემატება, რომ მნიშვნელოვანი ფართობები უჭირავს დეგრადირებულ ნიადაგებს, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 35%-ს შეადგენს.

მიწის დეგრადაცია საქართველოში განპირობებულია კლიმატურ-რელიეფური თავისებურებებით, გეოდინამიკური პროცესების აქტივობით, ტყეების უკონტროლო ჭრითა და არასწორი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკით (უკონტროლო ძოვება, დამრეც ფერდობებზე ხვნა, ღია კარიერული წესით სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება და ა.შ.);

მიწის დეგრადაციის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმა ჩვენს ქვეყანაში ეროზიაა.

ცხრილი 2

დეგრადირებული ნიადაგების ფართობი

დეგრადაციის ტიპი	ფართობი	
	მლნ ჰა	%
1	2	3
წყლისმიერი ეროზიით ჩამორეცხილი და დარღვეული	1093,7	55,6
ქარისმიერი ეროზიით გაფანტული და დარღვეული	548,3	27,9
ქიმიური დეგრადაცია (კვების ელემენტებით გაღარიბება, დამლაშება, დაბინძურება, გამჟავება).	239,1	12,2
ფიზიკური დეგრადაცია (დაჭაობება, გადამკვრივება)	83,3	4,2
სულ:	1964,4	100

ეროზირებულ ნიადაგებს ჩვენს ქვეყანაში მთელი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 33% უჭირავს. ეროზირებული მილიონი ჰექტარიდან 330 ათასი ჰა სახნავ-სათესი ფართობია, რომელთაგან 221 ათასი წყლისმიერი ეროზიას განიცდის, 109 ათასი ჰექტარი სახნავი მიწა კი – ქარისმიერი ეროზიას.

ნიადაგების დეგრადაციაში მნიშვნელოვანია ქარისმიერი ეროზიის როლი. აღმოსავლეთ საქართველოში – სამგორისა და ალაზნის ველზე, შირაქის, ტარიბანას და ელდარის ფართობებზე, ქართლში – ხშირია წლები, როდესაც ძლიერი ქარები რამდენიმე დღეში ნიადაგს აცლის 5-6 სმ სისქის ზედა ფენას. ნიადაგის დანაკარგთან ერთად იკარგება საკვები ელემენტების და ჰუმუსის დიდი ნაწილი, რაც ამ ფართობების გაუდაბნოების რეალურ საშიშროებას ქმნის მთელი თავისი უარყოფითი სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური შედეგებით.

დეგრადაციის ერთ-ერთი გამოხატულებაა დამლაშებული ნიადაგები. საქართველოს ნახევრად გაუდაბნობულ ტერიტორიებზე გავრცელებული დამლაშებული და ბიცობი ნიადაგების ფართობი 205 ათას ჰექტარზე მეტია.

ქვეყნის მთელი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის 80%-ზე მეტი ღარიბია საკვები ელემენტებით; განსაკუთრებით დამაფიქრებელია ის ფაქტი, რომ ქვეყნის ყველა რეგიონში შეინიშნება ნიადაგის ნაყოფიერების უმთავრესი მაჩვენებლის - ჰუმუსის მწვავე დეფიციტი და მისი ბალანსი უარყოფითია.

მიწის დეგრადაციის ერთ-ერთი მსოფლიოში ცნობილი სახეა გაუდაბნობა, რაც მშრალი სტეპებისა და ნახევარუდაბნოების მცენარეული საფარის თანდათანობით დაკარგვაში მდგომარეობს.

საქართველო არ იმყოფება უდაბნოების ზონის უშუალო მახლობლობაში, მაგრამ მოსალოდნელი გლობალური დათბობის ფონზე მის აღმოსავლეთ

ნაწილში ზოგიერთ რეგიონს (კახეთი, ქვემო ქართლი) სისტემატური გვალვიანობის შემთხვევაში შეიძლება რეალურად შეექმნას ლოკალური გაუდაბნოების საშიშროება. საქართველოში გაუდაბნოების პროცესს განიცდის 3 000 კმ² ანუ 300 000 ჰა; გაუდაბნოების პროცესის გააქტიურება შეიმჩნევა აგრეთვე სამხრეთ საქართველოშიც – ახალციხის ქვაბულში და შიდა ქართლში (კასპის რაიონი).

როგორც მოტანილი მასალიდან ჩანს, ყოველივე ეს, ნიადაგების ასეთი მდგომარეობა, სხვა ფაქტორებთან ერთად, საფრთხეს უქმნის საქართველოში არა მარტო ბიომრავალფეროვნების დაცვას, არამედ სოფლის მეურნეობის განვითარებასაც.

მოვიდა დრო გავიგოთ. რომ ნაყოფიერი ნიადაგი ეს არის ბუნებრივი რესურსი, რომელიც არანაკლებ მნიშვნელოვანია ადამიანის სიცოცხლისთვის, ვიდრე ჰაერი და წყალი.

ამ მოკლე მიმოხილვაში ვეცადე მეჩვენებინა, რამდენად დიდი და შეუცვლელია ნიადაგის ეკოლოგიური როლი ბიოსფეროში და ადამიანის ცხოვრებაში და რამდენად რეალურია მსოფლიოს ნიადაგური საფარის დეგრადაციის სულ უფრო მზარდი პროცესის საფრთხე.

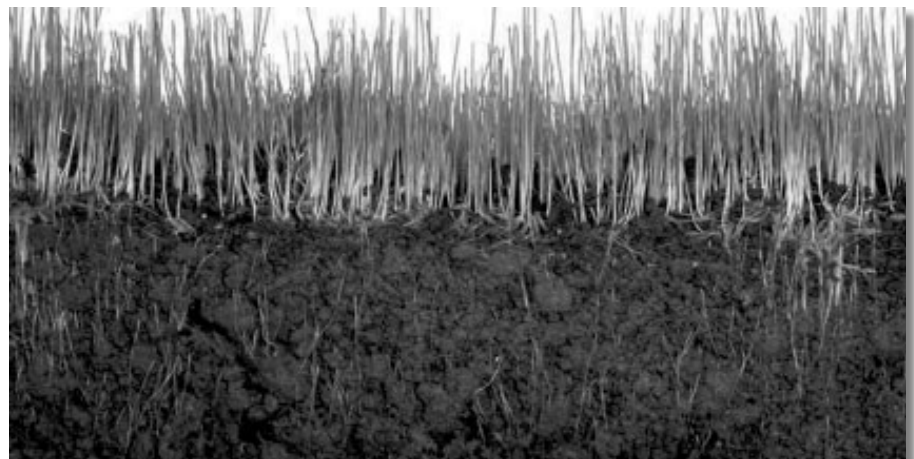
მსოფლიოს დაკვირვების ვაშინგტონის ინსტიტუტის ხელმძღვანელმა

– ლესტერ ბრაუნმა ნიადაგის დეგრადაციის პროცესს „პლანეტის ჩუმი კრიზისი“ უწოდა. სიღარიბესთან ბრძოლისა და სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პრობლემის გადაწყვეტისთვის აუცილებელია გადაიხედოს ნიადაგზე, როგორც სიცოცხლის მთავარ წყაროზე დამოკიდებულება. მთავარი ამოცანა მდგომარეობს ნიადაგის ნაყოფიერების შენარჩუნებაში, რაც შეიძლება მიღწეულ იქნას ალტერნატიული მეთოდების გავრცელებისა და დანერგვის კომპლექსური მიდგომით, როგორცაა ნიადაგდაცვითი და რესურსდამზოგი მინათმოქმედება, ორგანული სოფლის მეურნეობა, აგროეკოლოგია და სხვა;

და მაინც, ვიდრე ნიადაგის ეროზია განაგრძობს ნიადაგნარმოქმნის გადასწრებას, იქმნება სიტუაცია, როცა სოფლის მეურნეობას უკვე არ შეუძლია მზარდი მოსახლეობის საკვებით უზრუნველყოფა – ეს უზრალოდ დროის საკითხია. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ ჩვენმა ქვეყანამ მიწის დეგრადაციასთან ბრძოლა ქვეყნის განვითარების ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა აღიაროს. აუცილებელია შეიქმნას:

1. ნიადაგის დაცვის სახელმწიფო სამსახური.
2. მიწის რესურსების მართვის სახელმწიფო სამსახური.
3. ნიადაგის დაცვის ფონდი;
4. ნიადაგის დაცვისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების პრობლემის გადაწყვეტა მისი მეცნიერული უზრუნველყოფის გარეშე შეუძლებელია. „სოფლის მეურნეობა მეცნიერებაზე დამყარებული ინდუსტრიაა“ – ასე მიაჩნიათ ევროპაში.

გომოლა მარბველაშვილი,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

УДК 633.11“324”: 631.5

АГРОБИОЛОГІЧНЕ ФОРМУВАННЯ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ФАКТОРІВ ТЕХНОЛОГІЇ

ПОКАЗАНО ЗАЛЕЖНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА КІЛЬКІСТЮ РОСЛИН, КОЕФІЦІЄНТОМ ПРОДУКТИВНОГО КУЩІННЯ ТА КІЛЬКІСТЮ ПРОДУКТИВНИХ ПАГОНІВ НА ОДИНИЦІ ПЛОЩІ ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ І СТРОКІВ СІВБИ. ВСТАНОВЛЕНО, ЩО ЧОРНИЙ ПАР НА ОДИНИЦІ ПЛОЩІ ЗАБЕЗПЕЧИВ БІЛЬШЕ НА 78 ШТ./М² ПРОДУКТИВНИХ ПАГОНІВ, НІЖ БАГАТОРІЧНІ БОБОВІ ТРАВИ, А ЗА УМОВИ ДРУГОГО СТРОКУ СІВБИ В ПЕРШІЙ ДЕКАДІ ЖОВТНЯ ОТРИМАНО НА 65 ШТ./М² БІЛЬШЕ ПОРІВНЯНО З ПЕРШИМ СТРОКОМ У ДРУГІЙ ДЕКАДІ ВЕРЕСНЯ.

Ключові слова: пшениця озима, кількість рослин, коефіцієнт продуктивного кущіння, кількість продуктивних пагонів, попередники, строки сівби, сорти.

Вступ. Сьогодні нової актуальності набуло в технології вирощування пшениці озимої вивчення попередників та строків сівби за впливом їх на формування посівів. Це пов'язано передусім з глобальними змінами клімату, які відбуваються за останні десятиліття [1].

Наукові дослідження, а також виробничий досвід вирощування пшениці озимої в правобережному Лісостепу України показують, що серпнево–вересневі посухи спостерігаються все частіше і частіше. Актуальність оптимального співвідношення тепла і доступної вологи для пшениці озимої особливо загострюється при настанні осінніх строків сівби, які раніше класифікувались, як оптимальні. Такі несприятливі

умови набули значного поширення упродовж останніх десятиліть, в південній частині західного Лісостепу спостерігаються ознаки степового клімату.

Мета досліджень. Дослідити вплив строків сівби і попередників на формування посівів пшениці озимої.

Умови та методика досліджень. Дослідження проводились на спільному дослідному полі Вінницького національного аграрного університету та Інституту кормів НААН впродовж 2009-2011 років. Ґрунт дослідного поля – сірий лісовий середньо-суглинковий, типовий для правобережного Лісостепу. Норма висіву насіння – 3,5 млн./га. Варіанти досліду: попередники (фактор А) – чорний пар, багаторічні бобові трави (конюшина двох укосів); строки сівби (фактор В) – 1-й строк – друга декада вересня, 2-й строк – перша декада жовтня; сорти (фактор С) – Білоцерківська напівкарликова, Царівна.

Результати досліджень.

Проведені дослідження з оцінювання параметрів агрофітоценозу пшениці озимої за кількістю рослин на одиниці площі посіву дають підстави стверджувати про дію такого фактора, як попередник (табл. 1). Зокрема, отримані результати доводять, що чорний пар сприяв формуванню рослин пшениці на одиниці площі – 304 шт./м² (тест Дункана) порівняно кількості рослин сформованих посівів після попередника багаторічних бобових трав, де показник становить 280 шт./м².

Порівняння даних проведені по двох сортах за умови першого строку сівби показує, що різниця була щорічною на користь попередника чорного пару. У 2009 р., сорт Білоцерківська напівкарликова, кількість рослин у наведеному порівнянні була за даними 301 шт./м² і 276 шт./м², у 2010 р. – 316 шт./м² і 292 шт./м² і у 2011 р. – 293 шт./м² і 272 шт./м². Різниця даних відповідно років становила 25, 24, 21 шт./м². В середньому за три роки за умови попередника чорний пар показник склав – 303 рослини шт./м², а багаторічних бобових травах – 280 шт./м².

По сорту Царівна за аналогічних парних порівнянь отримані дані: 303 шт./м² – 277 шт./м² – 2009 р., 313 шт./м² – 290 шт./м² – 2010 р.,

Таблиця 1
Формування посівів пшениці озимої залежно від попередників, строків сівби та сортів (середнє за 2009-2011 рр.)

Попередник – фактор А	Строк сівби – фактор В	Сорт – фактор С	Кількість рослин, шт./м ²	Коефіцієнт продуктивного кущіння	Кількість продуктивних пагонів, шт./м ²
Чорний пар	1-й строк	Білоцерківська напівкарликова	303	1,46	442
		Царівна	304	1,40	425
	2-й строк	Білоцерківська напівкарликова	305	1,75	534
		Царівна	303	1,71	519
Багаторічні бобові трави	1-й строк	Білоцерківська напівкарликова	280	1,36	381
		Царівна	281	1,33	374
	2-й строк	Білоцерківська напівкарликова	280	1,55	435
		Царівна	278	1,51	419

296 шт./м² – 275 шт./м² – у 2011 р. На посівах по багаторічних бобових травах рослин сорту Царівна було менше на 26, 23 та 21 шт./м², відповідно. В середньому за три роки для сорту Царівна параметр густоти посівів за кількістю рослин по чорному пару становив 304 шт./м², по багаторічних бобових травах – 281 шт./м².

Щодо другого строку слід зазначити, що за умови проведення безпосередньо сівби у жовтні місяці, під час настання першої декади, чорний пар також забезпечував формування посівів за більшої кількості рослин на одиниці площі. Аналіз даних параметрів посівів по сорту Білоцерківська напівкарликова характеризується такими порівняннями: попередник чорний пар, роки досліджень 2009, 2010, 2011 р. кількість рослин відповідно становила 307, 311, 297 шт./м², попередник багаторічні бобові трави аналогічно років 280, 285, 276 рослин на 1 м². Різниця 27, 26 і 21 шт./м², на таку кількість рослин було менше за умови, коли попередником були багаторічні бобові трави. В середньому за три роки чорний пар забезпечив густоту рослин 305 шт./м², багаторічні бобові трави лише 280 шт./м².

По сорту Царівна закономірність аналогічна, по попереднику чорний пар формування посівів щорічно відбувалось за більшої кількості рослин на одиниці площі. Отримані відповідно дані по роках досліджень 306, 305, 299 шт./м². По багаторічних бобових травах відповідний ряд даних становить 276, 281, 276 шт./м². Різниця становить 30, 24, 23 шт./м². Середнє значення кількості рослин по попереднику чорний пар 303 шт./м², по попереднику багаторічні бобові трави 278 шт./м².

Разом з цим проведені дослідження і статистичний аналіз показують відсутність впливу на формування агрофітоценозу пшениці озимої за кількістю рослин на одиниці площі, строків сівби та сорту.

Закономірність, що показана вище у висвітлені питання залежності, пов'язана з польовою схожістю насіння і збереженістю рослин. Саме чорний пар сприяв кращій польовій схожості насіння і кращому збереженню рослин. Встановлена кореляційна залежність параметрів

кількості рослин шт./м² від польової схожості ($r=0,96$) і збереженості рослин ($r=0,97$).

Щодо густоти продуктивного стеблестю в літературних джерелах зазначають, що цей параметр залежить від сорту, норм висіву насіння, ґрунтових умов [2]. В зарубіжній літературі в публікаціях щодо формування посівів надається особлива увага взаємодії біологічних факторів з технологічними [3].

Аналіз наших даних щодо кількості продуктивних пагонів доводить, що попередник чорний пар сприяв шляхом кращого продуктивного кущіння, формуванню посівів з більшою кількістю на одиниці площі посіву відповідно першого елемента структури урожайності. Тому проводимо аналіз даних коефіцієнта продуктивного кущіння рослин в залежності від факторів.

На основі різницевого порівняння із встановленням критеріїв Стьюдента доведено результативність за впливом на кущіння рослин як строків сівби, так і попередників.

Зокрема, щодо строків сівби у 2009 р. по сорту Білоцерківська напівкарликова, де попередником був чорний пар коефіцієнт кущіння за умови другого строку сівби становив $1,70 \pm 0,078$, за умови першого строку сівби $1,49 \pm 0,056$. Різниця 0,21 істотна $t_f=2,2$, $t_0,05=1,98$. У 2010 р. при аналогічних порівняннях $1,68 \pm 0,071$ та $1,42 \pm 0,053$, різниця 0,26, критерій $t_f=2,9$ більше за значення $t_{теор}$. У 2011 р. така закономірність також встановлена. При умові сівби у другий строк, показник був більшим порівняно першого набагато і відповідно істотно. Встановлені

значення $1,88 \pm 0,073$ та $1,46 \pm 0,057$. Різниця 0,42 істотна ($t_f=4,5 > t_0,05=1,98$).

За умови якщо попередником були багаторічні бобові трави закономірність була такою самою. Кущіння рослин пшениці озимої було дещо кращим за умови другого строку сівби. Це доведено також результатами статистичних порівнянь. У 2009 р. сорт Білоцерківська напівкарликова різниця між параметрами $1,50 \pm 0,067$ і $1,34 \pm 0,047$ була незначною, але істотною 0,16 при встановленому $t_f=2,0$, $t_0,05=1,98$. У 2010 р. за відповідних порівнянь $1,54 \pm 0,078$ і $1,31 \pm 0,051$ становила 0,23, $t_f=2,5 > t_0,05$. У 2011 р. аналогічно другий строк сівби забезпечив кращі результати за встановленої різниці даних $1,62 \pm 0,063$ – $1,43 \pm 0,057$, різниця 0,19 $t_f=2,2 > t_{теор}$. По сорту Царівна результати за закономірністю аналогічні.

Щодо оцінки фактора попередник. Встановлено ефективність впливу попередника чорний пар на кущіння рослин по двох сортах пшениці озимої лише на дослідних ділянках другого строку сівби. Це доводить аналіз даних на основі парного порівняння проведеного за результатами трьох років досліджень. Виняток становить лише 2010 р., де різниця даних коефіцієнта кущіння не набула істотних змін по сорту Білоцерківська напівкарликова на рівні значущості похибки 5%.

Відповідно попередник чорний пар за умови другого строку сівби сприяв дещо кращому кущінню рослин пшениці озимої, зокрема, різниця даних по сорту Царівна за 2009 р. $1,72 \pm 0,073$ і $1,52 \pm 0,050$ істотна $t_f=2,3$, $t_0,05=1,98$. У 2010

რ. 1,62 კოეფიციენტი კუჭინაა და აგრეთვე
 აღწერილია მნიშვნელოვნად უკეთეს
 ფორმირებას ბოჭობის ზოგადი
 მდგომარეობა ჩაქონილია. განსხვავება
 მნიშვნელოვანია $t_{0,05}$ -1,98. მიღებული
 კოეფიციენტის კუჭინაა 2011 წ. ჯიშის
 1,80±0,075, და მდგომარეობის
 ბოჭობის ზოგადი მდგომარეობა
 1,57±0,074. განსხვავება მნიშვნელოვანია
 0,23 მნიშვნელოვანია, და
 ადასტურებს კრიტერიუმს
 სტუდენტის 2,1 ფაქტობრივი, რომელიც
 უფრო მეტია თეორიული $t_{0,05}$ -
 1,98. ჯიშის ბიოლოგიური ნაწილის
 მდგომარეობის მდგომარეობა
 მდგომარეობის 2009 და 2011
 წლებში.

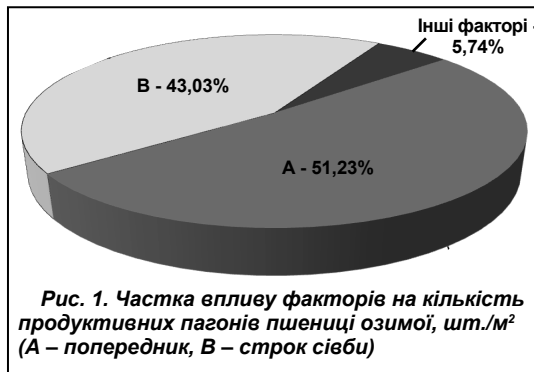
ამიტომ, შედეგების მიხედვით
 აღწერილია მნიშვნელოვნად
 დამოკიდებულია მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის

შედეგების მიხედვით მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის

მიღებული მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის

ფაქტორი A, ასევე ფაქტორი B. მნიშვნელოვნად
 480 მტ./მ² (ჩაქონილი) და 402 მტ./მ²
 (მდგომარეობის ბოჭობის ზოგადი
 მდგომარეობის) მნიშვნელოვნად
 განსხვავებულია, ასევე მნიშვნელოვნად
 477 მტ./მ² (მეორე
 მდგომარეობის) და 405 მტ./მ² (პირველი
 მდგომარეობის) ასევე მნიშვნელოვნად
 განსხვავებულია.

შედეგების მიხედვით მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის

რის. 1. მნიშვნელოვნად ფაქტორების გავლენა მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის (A - პოსა, B - მოსავლის ხანა)

მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

მნიშვნელოვნად მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

სიხშირის ლიტერატურის წყაროები

1. მდგომარეობის /მდგომარეობის, მდგომარეობის, მდგომარეობის. -
 კ.: მდგომარეობის, 2003. - 344 ს.
2. მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
3. მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

ფაქტორი A - 51,2%, ფაქტორი B - 43,0%. ამიტომ, მნიშვნელოვნად
 ფაქტორების მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

შედეგები

მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

მნიშვნელოვნად მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

ი.გ. პროტოპიშ,
 მდგომარეობის მდგომარეობის
ინსტიტუტის მდგომარეობის

საქონლის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

ი.გ. პროტოპიშ,

მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

საქონლის მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის
 მდგომარეობის მდგომარეობის მდგომარეობის

AGROBIOLOGICE FORMATION OF WINTER WHEAT DEPENDING ON FACTORS TECHNOLOGY

PROTOPISH I. G., researcher, Institute of forages UAAS

The dependence of the formation of winter wheat by number of plants, the coefficient of productive tillering and the number of productive shoots per unit area from its predecessors and sowing time. Found that black vapour on the unit area provided more to 78 pieces/m² of productive shoots, perennial leguminous grasses, and at the second time of sowing in the first decade of October received on 65 pcs./m² more in comparison with the first term in the second decade of September.

იმერული ცხვრის მოშენების ეფექტურობა ზემო იმერეთის მთიან რეგიონებში

საქართველოს მეცხოველეობა ამჟამად კრიზისულ მდგომარეობაშია. ცხვრის სულადობა გასული საუკუნის 80-იანი წლების საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით თითქმის 60%-ით არის შემცირებული და შესაბამისად მცირეა მისი პროდუქციის წარმოებაც. სხვა მრავალ ფაქტორთან ერთად ეს გამოწვეულია ზამთრის საძოვრების კატასტროფული შემცირებით. ამიტომ საჭიროა გამოინახოს ისეთი რეგიონები, სადაც შესაძლებელი იქნება ძირითადად ცხვრის სტაციონარული და ნახევრად სტაციონარული შენახვა და იმ მაღალპროდუქტიული ცხვრის მოშენება ეკონომიკურად სარგისი იქნება.

ასეთი შესაძლებლობა არის დასავლეთ საქართველოს მთიან რეგიონებში და იმ ზონებში, სადაც სუბტროპიკული კულტურების მიწის ფართობების შემცირების შედეგად დიდი რაოდენობით გამონთავისუფლდა მიწის ნაკვეთები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იქნას სათიბ-საძოვრებად; გარდა ამისა მხოლოდ ცხვრის საძოვრად შეიძლება გამოყენებული იქნას ზოგიერთი დაცული ტერიტორიაც, რადგან ცხვრის იქ ძოვება არავითარ ზიანს არ მიაყენებს ამ ტერიტორიაზე გავრცელებულ მცენარეულ საფარს.

ამასთან ერთად მნიშვნელოვანია ისიც, რომ დასავლეთ საქართველოში გავრცელებულ ცხვარს (იმერულს) გააჩნია პოტენციური შესაძლებლობა დიდი რაოდენობის მაღალი ხარისხის და დაბალი თვითღირებულების პროდუქციის წარმოებისა.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში დაშვებულმა ხარვეზებმა მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენა მეცხოველეობას, მათ შორის განსაკუთრებით – მეცხვარეობას. ამჟამად საქართველოში ეს დარგი კრიზისულ მდგომარეობაშია. ამასთან ერთად, სავალალოა ის ფაქტი, რომ პროდუქციის წარმოების საერთო რაოდენობის კლებასთან ერთად შემცირდა თითოეული სული ცხვირიდან მიღებული პროდუქციის რაოდენობა. ამის გამოსწორება შესაძლებელია მეცნიერებასა და მწარმოებლებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობით.

იმისათვის, რომ დაკმაყოფილდეს მოსახლეობის მოთხოვნილება მეცხვარეობის პროდუქტებზე, საჭიროა შესაძლებლობების ფარგლებში გა-

იზარდოს ადგილობრივად წარმოებული პროდუქცია როგორც ცხვრის რიცხოვნობის რაოდენობის ზრდით, ასევე მისი საშუალო პროდუქტიულობის გაუმჯობესებით, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში სამომხმარებლო ბაზარზე გზა ეხსნება იმპორტს, რომელიც ძვირადღირებულია და ფაქტიურად მიუწვდომელია ძირითადი მომხმარებლისათვის. ამასთან ერთად ის ხშირად დაბალი ხარისხის, ფალსიფიცირებული და ჯანმრთელობისთვის საშიშია.

საქართველოში მეცხვარეობას უძველესი დროიდან მისდევდნენ და ჰქონდათ საკუთარი გენოფონდი, დარგის გაძლიერების საკუთარი ტექნოლოგია და მისი სოფლის მეურნეობის სხვა დარგებთან შეთანხმების სისტემა. ზამთრისა და ზაფხულის საძოვრების რაოდენობა საშუალებას იძლეოდა რესპუბლიკას ჰყოლოდა ორ მილიონამდე სული ცხვარი. ამჟამად ობიექტური მიზეზების გამო ზამთრის საძოვრებს გამოაკლდა ჩრდილო კავკასიაში არსებული 300 ათას ჰექტარზე მეტი საძოვარი და

800 ათასამდე სული ცხვარი საზამთრო საძოვრის გარეშე დარჩა.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს მეცხვარეობა მოითხოვს გარკვეულ კორექტირებას ამჟამად არსებულ მოვლა-შენახვის ტექნოლოგიაში. ამასთან ერთად, დარგის განვითარებას ხელს შეუწყობს ცხვრის მომრავლება ისეთ რეგიონებში, სადაც წარსულში ნაკლები ყურადღება ექცეოდა მეცხვარეობას. ამ მხრივ გარკვეული რეზერვი არის დასავლეთ საქართველოს მთიანი ზონა, რაც უხსოვარი დროიდან იქ გავრცელებული უნიკალური იმერული ცხვრის მომრავლებასთან ერთად ხელს შეუწყობს ზემო იმერეთის (საჩხერე, ჭიათურა, ტყიბული, თერჯოლა, ხარაგაული) დაცვილ მთიან რეგიონებში მოსახლეობის დაკავებას.

ისტორიული წყაროებით ცნობილია, რომ მეცხვარეობა ფართოდ ყოფილა გავრცელებული მთელ დასავლეთ საქართველოში, მაგრამ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ ამ რეგიონის ზოგიერთი რაიონის სუბტროპიკულ ზონად გამოცხადების შედეგად მკვეთრად შემცირდა სოფლისპირა საძოვრები და ამასთან ერთად ცხვრის რაოდენობაც.

დასავლეთ საქართველოში მეცხვარეობის საკარმიდამო მეურნეობებს დიდი ტრადიციები აქვს და მომავალშიც პერსპექტიულია ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების ათვისების

იმერული ცხვარი – ნერბი და ყოჩი

თვალსაზრისით. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ამ დარგის და აქ მოშენებული ცხვრის პროდუქტიულობის პოტენციური დონის შესწავლა ამჟამად არსებულ სტიქიურ საკარმიდამო მეურნეობებში შეუძლებელია. ეს მხოლოდ კარგად ორგანიზებულ ფერმერულ (გლეხურ) მეურნეობებშია ხელმისაწვდომი.

მეცხვარეობის პროდუქტიულობის გადიდების და მისი მაღალი რენტაბელობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ნერბების ნაყოფიერების დონე, მოზარდის ცხოველმყოფელობა, მალმნიფადობა და სხვა. ცნობილია, რომ აღწარმოების ზრდასთან ერთად მკვეთრად მცირდება საკვების დანახარჯები თითოეული კილოგრამი ხორცისა და მატყლის წარმოებაზე, ეს კი მეცხვარეობის პროდუქტივიდან შემოსავლის გაზრდის საფუძველს ქმნის. ზემოთ აღნიშნული თვისებები ახასიათებს იმერულ ცხვარს, რომელიც ძირითადად გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოში.

მრავალსაუკუნოვანი სახალხო სელექციის საშუალებით დასავლეთ საქართველოს შედარებით მაღალტენიან ბუნებრივ კლიმატურ პირობებში, სოფლისპირა საძოვრებზე მოვლა-შენახვით შექმნილია იმერული ცხვრის ჯიში. დადგენილია, რომ ის კოლხური ცხვრის შთამომავალია. მას მონაწილეობა აქვს მიღებული კავკასიაში არსებულ მრავალი ჯიშის ცხვრის ჩამოყალიბებაში. მკვლევარების მიერ აგრეთვე დადგენილია მისი და ბასკური ცხვრის ზოგიერთ ნიშან-თვისებათა მსგავსება. აღნიშნულ ცხვარზე ოდითგანვე დიდი

მოთხოვნილება ყოფილა. ის გაჰყავდათ სხვა ქვეყნებშიც, გაჰქონდათ მისი საუკეთესო თვისებების მქონე ერთგვაროვანი მატყლი. შემდგომ პერიოდში შეიმჩნევა კოლხური ცხვრის რეგრესი, რაც გამოწვეული იყო კოლხთა სამთავროზე მუდმივი თავდასხმებით და ამ სახელმწიფოს შემდგომი დაკნინებით.

იმერული ცხვარი ამჟამად გავრცელებულია (ძალზე შემცირებული რაოდენობით) მხოლოდ დასავლეთ საქართველოში, ძირითადად: საჩხერის, ჭიათურის, ზესტაფონის, თერჯოლის, ტყიბულის, წყალტუბოს, ხონის, ვანის, ბაღდადის რაიონებში; რაჭა-ლეჩხუმსა და სვანეთში; აგრეთვე მცირე რაოდენობით გვხვდება სამეგრელოსა და გურიის რეგიონებში.

თავისი არსებობის მანძილზე იმერული ცხვარი უსისტემოდ ყოფილა შეჯვარებული თუმურ, ყარაჩაულ, ოსურ, აჭარულ (ცაკელი) და აგრეთვე სხვადასხვა ნაზმატყლიანი ჯიშის ცხვრებთან.

თანამედროვე იმერული ცხვრის გარეგნული ნიშნებია: თავი ხმელი და ნორმალური, ყბები, ყურები და ფეხები დაფარული აქვს მფარავი ბენვით. თვალები მკვირცხლი. თვალის ფოსოები ამობურცული, გვხვდება როგორც რქიანი, ასევე ურქო ინდივიდები. რქები სხვადასხვა ფერისაა (მუქი, ღია, თეთრი), რქის ფორმა ძირითადად ნახევრადმთავრისებურია. ზურგი ძირითადად სწორი აქვს, ხოლო მუცელი ნახევარზე მეტს დამკვეთელი. იმერული ცხვრის 50-60%-ს მჭლე კუდი აქვს. როგორც მკვლევარები აღნიშნავენ, ადრე იმერული

ცხვარი მჭლეკუდიანი ყოფილა და მხოლოდ ცხიმკუდიან და ნახევრად-ცხიმკუდიან ცხვრებთან შეჯვარების შედეგად გაუჩნდა მას ცხიმკუდიანობის ნიშნები. ზემოთაღნიშნული ნიშნები თვალნათლივ ჩანს დღემდე შემორჩენილ ისტორიულ ბარელიეფებზე.

იმერული ცხვარი ფერად თეთრია, გვხვდება შავი, ჭრელი, რუხი და სხვა ფერებიც, რაც უმეტესად უხეშმატყლიანი ჯიშის ცხვრებთან მეტიზაციის შედეგად აქვს მიღებული. ზოგიერთ რეგიონში ფერადი ცხვრის მოშენება მიზანმიმართულად ხდება. ეს გამოწვეულია იმით, რომ კუსტარულ პირობებში მისი მატყლისგან დამზადებულ პროდუქციაზე დიდი მოთხოვნილებაა. ხალასი ჯიში პატარა ტანისაა, მისი ცოცხალი მასა შეადგენს: ზრდასრული ნერბების – 28-30 კგ.-ს, ვერძების – 32-35 კგ.-ს, სამი თვის ასაკის ბატკნების – 15-16 კგ.-ს, ექვსი თვის – 20-22 კგ.-ს. ერთი წლის ასაკში მისი ცოცხალი მასა ზრდასრული ცხოველების ცოცხალ მასას უტოლდება. ეს იმას გვიჩვენებს, რომ ეს ცხვარი ადრეული ჯიშია და ექვსი თვის ასაკში უკვე იწონის ზრდასრული ცხვრის 72-75%-ს და ამ ასაკიდან ის უკვე ვარგისია გამრავლებისათვის. მას სხვა ჯიშის ცხვრებთან შედარებით ნაკლებად აქვს გამოხატული სქესობრივი დიმორფიზმი. ზრდასრული ვერძების და ნერბების ცოცხალ მასას შორის უმნიშვნელო სხვაობაა.

იმერული ცხვრის ხორცს არა აქვს სხვა ჯიშის ცხვრებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური სუნი და საუკეთესო კულინარული თვისებებით ხასიათდება. მის ტან-ხორცში ცხიმი განაწილებულია თანაბრად.

მატყლი ნაირბუნვიანია. ხშირად მქისე ბენვი შედარებით წმინდაა და გარდამავალს უახლოვდება. გვხვდება მეტად მქისებუნვიანიც, უმთავრესად მათ შორის, რომლებსაც უცხო ჯიშებთან მეტიზაციის ნიშნები ამკარად ეტყობა. მატყლის წლიური ნაპარსი შეადგენს: ვერძების – 2,0 კგ.-ს, ნერბების – 1,5 – 1,7 კგ.-ს, ბატკნისა – 0,7 კგ.-ს. მატყლი თხელი აქვთ, ხასიათდება კარგი ბზინვარებით. სხეული არა აქვთ ერთგვაროვნად შეზურული.

იმერული ცხვარი ხასიათდება მაგარი კონსტიტუციით, დიდი ტემპე-

რამენტი, კარგად აქვს განვითარებული დედობრივი ინსტინქტი და აგრეთვე, ადაპტაციის დიდი უნარი გარემოს სხვადასხვა პირობებისადმი, კარგად ეგუება ნესტიან და მშრალ ჰავასაც, სტაციონარულ შენახვას და მთა-ბარობასაც.

სხვა ჯიშის ცხვრებიდან იმერული ცხვარი მკვეთრად განსხვავდება თავისი გენერაციული ფუნქციით, რომელთაგან განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს:

პოლიესტრიულობა – ცნობილია, რომ ყველა გარეული ცხოველი, მათ შორის ცხვარიც მონოესტრიულია. მათგანვე შეინარჩუნეს შინაურმა ცხოველებმა ეს თვისება, რადგან ექსტენსიური შენახვის პირობებში უხდებოდათ არსებობა და გადარჩევა წარმოებდა მონოესტრიულობის შესანარჩუნებლად. ამ მხრივ სულ სხვა მდგომარეობაა დასავლეთ საქართველოში, სადაც გადარჩევას და შერჩევას საუკუნეების მანძილზე აწარმოებდნენ პოლიესტრიულობის განმტკიცებისათვის. ამიტომ იმერულ ცხვარში ეს თვისება კარგად არის გამოხატული. პოლიესტრიულობის გამო იმერულ ცხვარს გამრავლების სეზონურობა არ ახასიათებს. ის მრავლდება წლის ყველა დროს, ბატკნის მოგებიდან 10-25 დღის შემდეგ ნერბვაზე მოდის და ინერბება.

ადრეულობა – მსოფლიოში გავრცელებული ცხვრის ჯიშებში იშვიათი შემთხვევაა, რომ დოლი მივიღოთ ერთი წლის ასაკში. ცხვრის ჯიშების უმრავლესობა, როგორც წესი, ნაყოფს იძლევა ორი წლის ასაკში. სულ რამდენიმე ჯიშის ცხვარს (ოსტფრიზლანდი, რომანოვული, კოლბერდი და სხვა) აქვს უნარი 12-14 თვის ასაკში მოგვცეს ნაყოფი. მათ

რიცხვს მიეკუთვნება აგრეთვე იმერული ცხვარი. 11-14 თვის დედალი თოხლი უკვე ბატკანს იგებს და ნერბების ჯგუფში გადადის. მაკეობის ხანგრძლივობა 137-143 დღეს შეადგენს, რაც აგრეთვე მკვეთრად ანსხვავებს მას სხვა ჯიშებისგან. უნდა აღინიშნოს, რომ იმერული ცხვრის ამ ინდივიდებს, რომლებიც უფრო მაღალი ნაყოფიერებით ხასიათდებიან, ნაყოფის მუცლად ტარების უფრო მოკლე პერიოდი ახასიათებთ, ვიდრე მათ, რომლებიც შედარებით დაბალი ნაყოფიერებით ხასიათდებიან.

მრავალნაყოფიერება – ცხვრის მაღალი ნაყოფიერება სხვა დადებით თვისებებთან ერთად ძალიან მნიშვნელოვანი თვისებაა ბატკნის გამოზრდის ეკონომიური თვალსაზრისით. საკმარისია ითქვას, რომ ერთი ბატკნის გამოზრდისას ერთ კგ ცოცხალ მასაზე ერთი ნერბი ხარჯავს 13-18 კგ საკვებ ნივთიერებას, ხოლო ორი ბატკნის მიღების შემთხვევაში მათ გამოზრდაზე იხარჯება 10-12 კგ საკვები ნივთიერება. ხალასი იმერული ნერბი ერთ დადოლებაზე იგებს 2-3 ბატკანს, უფრო იშვიათად – 4-ს ან 5-ს.

დიდი ცხოველმყოფელობა – ახლადშობილი ბატკანი სწრაფად დგება, მოძრავია და გამძლე, ნერბი დაუხმარებლად ზრდის ორ ბატკანს.

ყველა ზემოთჩამოთვლილი თვისება საუკუნეთა მანძილზე უზნობრივი გამრავლების პირობებში მიზანმიმართული მასობრივი სახალხო სელექციით არის მიღწეული. ცხვარი, რომელიც დასახელებულ თვისებებს არ აკმაყოფილებდა, გამოიწუნებოდა.

მეტად საყურადღებოა ისიც, რომ იმერული ცხვრის შეჯვარებით მცირენაყოფიერ ჯიშებთან სწრაფად უმ-

ჯობესდება უკანასკნელის გამრავლების უნარი. გენერაციული ფუნქციის თვისება შესაძლებლობას ქმნის იმერული ცხვრიდან ვანარმოოთ დიდი რაოდენობის პროდუქციას, განსაკუთრებით მაღალი ხარისხის დიეტური ბატკნის ხორცი მთელი წლის განმავლობაში, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მეცხვარეობის ფერმერული მეურნეობის შექმნის შემთხვევაში.

ამრიგად, სტატიის ავტორებს, რამდენიმეკაციან ჯგუფთან ერთად, შეგვწევს უნარი აქტიურად ჩავერთოთ ესოდენ ძვირფასი ჯიშის აღდგენის, შემდგომი სრულყოფის, ჯიშის ხალასად მოშენების და იმერული ცხვრის სანაშენე მეურნეობის შექმნის საქმეში, რაც მოგვცემს იმის საფუძველს, რომ აღვადგინოთ ჯერ კიდევ შემორჩენილი ესოდენ უნიკალური ცხვრის ჯიში. ეს კი შექმნის მიტოვებულ ზემო იმერეთის მაღალმთიან რეგიონებში მოსახლეობის მობრუნების და დასაქმების წინაპირობას, რაც მოგვცემს შესაძლებლობას ვანარმოოთ ეკოლოგიურად სუფთა, დაბალი თვითღირებულების, საუკეთესო ხარისხის პროდუქციას, რაზედაც დიდი მოთხოვნილებაა არა მარტო სამამულო, არამედ მსოფლიო ბაზარზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის, რომ იქმნება შესაძლებლობა მთელი წლის მანძილზე ბატკნის ხორცის უწყვეტი წარმოებისათვის.

**კობა ნაცვალაძე,
ველა მაჭარაშვილი,
ლეილა ტაბატაძე,
სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა დოქტორები,
სსიპ სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი**

უნიკალურ საშობაო მცენარე პუანსეტიას სხვაგვარად ბეთლემის ან საშობაო პარსკვლავს, რძინას და ეურფობიასაც უწოდებენ

თუ რატომ არის ეს მცენარე საშობაო მცენარედ წოდებული, ამაზე
ღებანდა არსებობს:

ლეგენდის მიხედვით, მექსიკაში
ობოლი და-ძმა ცხოვრობდა,
რომლებსაც ძალიან უყვარდათ
შობა და ყოველთვის მოუთმენლად
ელოდნენ ამ დღეს. მაგრამ და-
ძმას საჩუქრის შეძენის საშუალება
არ ჰქონდა და შობის ღამეს
მღვდლისთვის მათ ქოთნით
პუანსეტია მიუთმევიათ.

იმ ღამეს ეს მცენარე
განითლებულა და მას შემდეგ ის
შობის მცენარედ მოიაზრება.

მცენარე ნამდვილად
სასწაულმოქმედი, რადგან მან
შობის ღამეს უეცრად იცვალა ფერი.
პუანსეტია ესპანელებმა მექსიკისთვის
ბრძოლის დროს ნახეს და სწორედ
შობის პერიოდისთვის გაშლილი
ულამაზესი ვარსკვლავით იმდენად
მოიხიბლნენ, რომ მღვდელმსახურებმა
ამ ყვავილს Flora დე Noche Bueno, ანუ
„წმინდა ღამის ყვავილი“ უწოდეს.

მაგრამ თუ გსურთ, რომ თქვენი
პუანსეტია შობის ღამეს ნითელი იყოს,
სასწაულს ნუ დაელოდებით და მასზე
ზრუნვა სექტემბრიდან დაიწყეთ.

დღის მეორე ნახევარში უნდა
დადგათ ბნელ ადგილას ან რაიმე

მუქი ფერის ნაჭერი გადააფაროთ
და მცენარე „დააბნელოთ“. ასე
მოიქცეით დეკემბრის ბოლომდე და
თქვენი პუანსეტია შობას ნამდვილად
ნითელი ფოთლებით შეხვდება.

**როგორ მოვზაროთ კაპრიზულ
პუანსეტიას – „საშობაო
პარსკვლავის“ მოვლის წესები**

შეგიძლიათ ეს გაითვალისწინოთ
შემდეგი შობისთვის, მაგრამ თუ უკვე
გაქვთ პუანსეტია, აუცილებლად
კარგად მოუარეთ და შობის ღამეს
თქვენთვის სასურველ ადგილას
დადგით, რომ ყოველი წელი

ბედნიერების მომტანი იყოს.

გაითვალისწინეთ, პუანსეტია
ქოთანი წყალში არ ჩადგათ და არ
დატოვოთ. ეს ცუდად აისახება
მცენარეზე. როდესაც პუანსეტია
წამოიზრდება, მიწა გამოუცვალეთ
და იმავე ქოთანში გადარგეთ.

მცენარეს ყველა ეტაპზე უყვარს კაპ-
კაპა, გაბნეული მუქი. არ მოახვედროთ
მწველი მზე, რადგან ეს მცენარის
ფოთლებს აზიანებს. ზამთარში
მოარიდეთ ორპირ ქარს. მისთვის
იდეალურია ოთახის ნორმალური
ტემპერატურა – 18-24 გრადუსი.

მცენარე მოათავსეთ კარგად
განათებულ ადგილას, სითბოში (სულ
ცოტა 16-20°). მცენარის ფესვებს არ
უნდა „შესცივდეს“.

ასევე, ფოთლები არ უნდა
ეხებოდეს ცივ მიწას. ყვავილი
უნდა მოირწყას ქოთნის ქვემოდან
ნადგომი წყლით. მორწყვებს შორის
ნიადაგი მსუბუქად გამოაშრეთ.

ასევე, გაითვალისწინეთ, რომ
საკმაოდ ნელა იზრდება. ამ
მცენარისთვის მთავარია განათება,
ზომიერი მორწყვა და ცოტადენი
თქვენი სითბო, რომ ყოველ შობას
თქვენთან ერთად გახარებული და
გალამაზებული შეხვდეს.

ეს საინტერესოა

მეცნიერებმა ყვავილების ზრდისა და ხილის წარმოების ინოვაციურ გზას მიაგნეს

UPM -ს მეცნიერებმა შეიმუშავეს
მოსავლის ზრდის ინოვაციური
მეთოდი. ახალი მეთოდი შეიმუშავეს
მცენარეთა ბიოტექნოლოგიისა
და გენეტიკის ცენტრში. მეთოდმა
აჩვენა, რომ მცენარის იზოლირებულ
მიკროორგანიზმთან მჭიდრო კავშირს
შეუძლია გაზარდოს მცენარის
რაოდენობა, თესლის ზომა, მისი
ნაყოფი და ყვავილი. ეს აღმოჩენა
პატენტით დაცულია და ამ აღმოჩენამ
შეიძლება ზეგავლენა მოახდინოს
ხარჯებზე, ვინაიდან ის წარმოადგენს
სასუქების ალტერნატივას.

სოფლის მეურნეობაში სოკოები
როგორც საფრთხის გამომწვევი
ვირუსების მატარებლები ისეა

ცნობილი, თუმცა, ამ სახეობას გააჩნია
სხვა ქვესახეობებიც, რომელიც არ
აზიანებს მეზობელ მცენარეებს და
გააჩნია მრავალი სარგებელი. ქალმა
მკვლევარებმა Soledad Sacristán
CBGP-დან აქცენტი გააკეთეს
მცენარის მიკროორგანიზმის
სიმბიოზურ კავშირზე.

მკვლევარებმა აღმოაჩინეს, რომ
გამოყენებითი კომპოზიცია შეიცავს
Colletotrichum Tofieldia -s arapaTogenur
sokos Arabidopsis thaliana სახეობის
მცენარეს. ამ მცენარეს შეუძლია
გამოიმუშაოს დიდი თესლები,
რომელიც არანაირ ზეგავლენას არ
მოახდენს ვეგეტატიურ ზრდაზე.
სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ

მიკროორგანიზმს შეუძლია აწარმოოს
მცენარეთა რესურსების ეფექტურად
გამოყენება.

ამ მეთოდს შეუძლია გაზარდოს
მოსავლის რაოდენობაც. მისი
გამოყენება სასუქების გამოყენების
მსგავსია, თუმცა, გააჩნია
უკეთესი შედეგები, როგორიცაა
დაბინძურების გარეშე მინერალური
სასუქების წარმოება. ამრიგად, მისი
გამოყენება სოფლის მეურნეობაში,
მებაღეობაში, ტყის მცენარეებში,
დეკორატიულ მცენარეებსა და
სხვადასხვა სახის მცენარეებში
წარმოადგენს მნიშვნელოვან
საკითხს გარემოს დაცვისთვისა და
ეკონომიკური გადარჩენისათვის.

MASSEY FERGUSON

Challenger

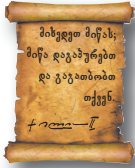

 AGCO
Your Agriculture Company

ოფიციალური დილერი
WORLD TECHNIC
სსიპ ბაქნიკა
www.worldtechnic.ge E-mail: info@worldtechnic.ge
☎ 2 90 50 00; 2 18 18 81

გილოცავთ შობა-ახალ წელს!

ბრძელდება ხელმოწერა ჟურნალ

ეპროქუდ საქართველო

ერთი წლით ჟურნალზე ხელმოწერის ღირებულება
შეადგენს 24 ლარს,
ნახევარი წლით – 12 ლარს.

ხელმოწერის გაფორმება შესაძლებელია პრესის
გავრცელების სააგენტოების მეშვეობით:

„ელვა ჯი“ (ტელ.: (032) 238 26 73; (032) 238 26 74);
„პრესა 2012“ (ტელ.: 591 01 33 22; 032 2 34 1140; 032 234 09 40);
„საქპრესა“ (ტელ 032 2 518-518)

ან

ჟურნალ „აგრარული საქართველოს“ რედაქციაში.

მისამართი:

თბილისი, გორგასლის ქ.№51,
ტელ.: 599 16 18 31.
ელ.ფოსტა: agroasca@gmail.com